

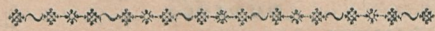

F. 4. num. 35. 9

DISSERTATIO INAUGVRALIS
DE
FEVDO DECIMARVM
QVOAD
PERTINEAT AD NOVALES.

P. 327

QVAM
PRAESIDE
DANIELE NETTELBLADT
POTENTISSIMI BORVSSORVM REGIS CONSILIARIO INTIMO
ET IVRIVM IN FRIDERICIANA PROF. PVBLICO
ORDINARIO

PRO SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
ET
PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS
IMPETRANDIS

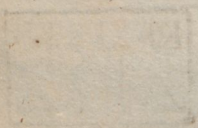
D. X. SEPTEMBRIS MDCCLXX.
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR

ADOLPHVS LVDOVICVS BOEHMER
HALENSIS.

HALAE AD SALAM
LITTERIS GEBBAVERIANIS.

ILLVSTRISSIMO ATOVE EXCELLEN
TISSIMO DOMINO
DOMINO
PHILIPPO POTIOSERHO
PERTINARIES
POTENTISSIMI BORVSSORVM REGIS CANCELLARIO
STATVS ADMINISTRO IATINO
POTIOSORVM, QVATVS REDDVT OMNIVM, PRAESIDI
DANIELI NEI IERARDI
DANIELI NEI IERARDI ACADEMIAE
ILLVSTRISSIMO ATOVE EXCELLEN
TISSIMO DOMINO
DOMINO
CAROLO POTIOSERHO
MAXIMILIANO
D. LIBERO BARONI
EVST ET KAPFERBERG
STATVS AMI
SYMMI TRIBVNALIS PRAESIDI
SERVAM ERVDITIVM DIRECTORI ACADEMIARVMQVE REGIA
EVM CVRATORI

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLEN-
TISSIMO DOMINO
DOMINO
PHILIPPO IOSEPHO
DE
IARIGES

POTENTISSIMI BORVSSORVM REGIS CANCELLARIO
SVPREMO
STATVS ADMINISTRO INTIMO
COLLEGIORVM, QVAE IVS REDDVNT, OMNIIVM, PRAESIDI
SVMMO
MEMBRO REGIAE SCIENTIARVM ACADEMIAE

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLEN-
TISSIMO DOMINO
DOMINO
CAROLO IOSEPHO
MAXIMILIANO
LIBERO BARONI
DE
FVIRST ET KVPFERBERG

POTENTISSIMI BORVSSORVM REGIS STATVS ADMI-
NISTRO INTIMO
SVMMI TRIBVNALIS PRAESIDI
RERVM FEVDALIVM DIRECTORI ACADEMIARVMQVE REGIA-
RVM CVRATORI,

MVSARVM OMNIVM STATORIBVS
SALVTIS PVBLICAE CVSTODIBVS
ATQVE AMPLIFICATORIBVS
MAECENATIBVS SVIS INDVLGENTISSIMIS

QVAE

DE NOVALIBVS COMMENTATVS EST

TANQVAM

STVDIORVM SVORVM PRIMITIAS

TESTES SIMVL SVMMAE

ERGA

DOMINOS SVOS

REVERENTIAE ATQVE AETERNI OBSEQVII

SACRAS ESSE CVPIIT

ILLVSTRISSIMORVM NOMINVM.

CVLTOR OBSEQVENTISSIMVS

ADOLPHVS LVDOVICVS BOEHMER.

DE
FEVDO DECIMARVM, QVOAD
PERTINEAT AD NOVALES.

CAPVT I.
DE NOVALIBVS IN GENERE.

§. I.
DECIMARVM NOVALIVM NOTIO.

ecimarum speciem constituunt *nouales*, quae sunt *decimae ex agris per hominum memoriam incultis, et de nouo ad culturam redactis, praestandae* ^{a)}. Ipsa, ex qua debentur, terra, *novalis* solet appellari ^{b)}. Ad quam constituendam requiritur terra per hominum memoriam *inculta*, seu quae nulla, quantum
A
con-

a) c. 1. De V. S. in 6.

b) c. 21. X. de V. S.

constat, hominum industria ad fructus ferendos parata. Vel itaque exinde plane *nulli*, vel *naturales* tantum proueniant *fructus*, ipsa semper terra pro *inculta* habenda est, cum sufficiat, terram ad quaerendos fructus cultura et labore non esse paratam. Est videlicet obiectum culturae terra tam *rudis*, quam *natura frugifera* ^e), quae, si quantum meminisse licet, vnus eiusdemque fuerit conditionis, nullamque culturam experta, accommodata quoque esse videtur ad qualitatem terrae noualis induendam, eadem de nouo eradicata ^d). Talis est terra, cuius mentionem iniicit Ludouicus Episcopus Halberstadiensis in charta de anno 1364. -- daz wir vnsern Willen darzu gegeben haben -- daz sie daz Flecke, daz vor Quedelingsborch lit, vnd heizet daz Mor mit alle deme daz dartzu gehoret, Berg vnd Tal, Gras, und Weide, mogen tzu Ackere machin, pflügen, hacken vnd rodin lazin ^e). Mirum itaque in modum differt a terra, cuius cultura ob belli calamitatem fuit impedita et de nouo coepta ^f), nec minus a terra

e) Aus mens summe venerandus in iur. eccles. protest. Tom. III. Lib. III. Tit. XXX §. LX. C. H. SYRING in aur. praxi decim. Cap. VII. §. 3. In terra rudi ponit omnem essentiam Guil. Hieron. BRVCKNER in Diss. de emendata, occasione reformat. B. Lutheri, doctrina de decimis praecipue novalium Sect. I. Cap. II. §. 2. (Ien. 1730) et R. P. VITUS PICHLER in iur. can. Lib. III. Tit. XXX. §. II. n. 22.

d) Occurrunt haec verba in dipl. de a. 1244. in Io. Frid. FALKE. Tradit. Corbeiens. p. 863. quo B. et H. Comites Woldenbergenses Amelumbornensibus tradunt omne ius in bonis, que de nouo eradicata sunt, de Curia, que dicitur Brokhone.

e) Ant. Udahr. ab ERATH in Cod. dipl. Quedlinburg. p. 515.

f) C. H. SYRING in aur. praxi decim. C. VII. §. 3. p. 208. Aus mens summe venerandus in iur. eccles. protest. Tom. III. Lib. III. Tit. XXX. §. LX. Conf. Braunschweig-Lüneburg. Zehend-Ord. von 1709. §. II. Tom. III. der Calenberg. L. O. p. 1002. „Wäre aber das ausgerodete Land vorhin artig, oder saartig Land gewesen, und hernach entweder bey den Kriegeslahren oder sonst durch andre Zufälle dergestalt verwildert, das es nicht mehr gepflüget, oder besiet worden, so kan man dasselbe, da es nun wieder zur Cultur gebracht, eigentlich für kein Rotland halten. Et in der Braunschweig Lüneburg. L. O. §. 52. „Was in Rotland so aufs neue zu Rotland gemacht wird, (nicht aber allbereits vor Alters Zehendabtr gewesen, und hernach verwildert, bewachsen und wieder ausgerodet), bestellet wird. Idem conti-

terra *raptata* atque *praeciffa*. Haec, Germanis BRACHLAND^s) dicta, alternis tantum conferitur annis, maximeque *terrae renouatae* qualitatem habet^b): illa, AVFBRVCH, ex immutatione terrae iam cultae in nouam formam substantiam capit^c).

§. II.

EARVM OBIECTVM TERRA NOVALIS.

Verfantur nouales circa terram de nouo ad culturam redactam, nullque ideo locus est, si apparet, terram, quantum constat, iusque culturam esse expertam. Obiectum eius itaque non est *terra renouata*, vel *in aliam formam prorsus immutata*, quippe quae, vel immunis a iure decimandi, hanc immunitatem seruat, vel eidem obnoxia, ei seruit, qui pollet iure decimandi^k). So-

A 2

la

continetur in *Sant. Hassiaca de a. 1737. §. 21.* cuius mentionem fecit P. F. VLKICH in *Diss. de differentiis decim. scul. et eccles. in Germ. praesertim de iur. decim. Hassiaco §. 36.* (Marburg. Cur. 1769.)

g) PFEFFINGER ad VITR. T. III. p. 1519 n. (a) Es. Fr. d. PVFENDORF in *Obs. iur. uniu. T. II. pag. 521.* BRVCKNER in c. d. Cap. II. Sect. I. §. 1. Anus meus ad cineres vsque colendus in iur. ecclis. protest. c. 1. §. LXXXI. Landtags-Abschied des Herzogthums Lüneburg von 1567. „Neben den - - fürhalten lassen, das viele Zehndberrn innen und außer Landes seyn, welche sich beklagen, das denselben der Zehnd von dem Korn, so in das Brackland gesiet wird, nicht wolle gegeben werden. Et in Confirmit. Duc. Brunsvic. et Lamb. Augusti dicitur, was in die Brack bestellet wird.

h) Hoc sensu in L. 30. §. 2. D. de V. S. *novalis* dicitur *terra praeciffa*, quae anno cessauit, graecis *νιανς*. VIRGIL.

in *Georg. Lib. I. vers. 70. et in Aen. 4. v. 260.* PLIN. XVIII. 19. OVID. de *Ponto, Lib. I., Ep. IV. v. 13. et Lib. I. Metamorph. Fab. III. v. 22.* perbelle ager renouatus appellatur.

i) Tribuit BRUCKNERVS in c. d. Cap. II. Sect. I. §. II. eandem denominationem *terrae nouali*, melius autem rem explicat *Ordinat. decimal. austr. §. 5.* „Neubrache und Neugereith werden genant diejenigen Gründe, all da zuvor weder Furch Strang noch Gräfften gesehen, auch nie was aufgebauet worden. Die Aufbrüche aber jene Gründe, welche zuvor zwar aufgebauet gewesen, aber kurz oder lang bernach in einen andern verkehret worden.

k) Haec exacte distinguuntur in Landtags - Abschied des Herzogthums Lüneburg de an. 1567. „Neben dehme haben hochgedachte Fürsten, Rätzen, und Landschaften fürhalten lassen, das viele Zehndberrn innen und außer Landes seyn, welche sich beklagen, das denselben der Zehnd von dem Korn so in das Brackland

la enim mutatio terrae iam cultae in aliam nouam formam, non mutare potest ius decimandi quam maxime fundo cohaerens ¹⁾. Vnde non competit ius nouales exigendi, si prata vel siluae ad culturam redigantur, in quibus ius decimandi antehac obtinuit, quippe quod per eiusmodi mutationem minui, vel tolli nequit ²⁾. A qualitate itaque terrae noualis dependet ius exigendi nouales, quae cum facti sit, omnino probanda ³⁾.

§. III.

TERRAE NOVALIS DENOMINATIONES.

Varias terra noualis in documentis mediæ aevi fortitur denominationes. Occurrit in donatione Rudolphi I. March. de Baden de an. 1272. sub nomine NEVREVTH. Verba sunt: *Statuimus -- ut videlicet Lampadis splendor, diem atque noctem illuminet, -- duo talenta hallensium de villa nostra nouali siue Neureuth dari* ^{o)}. Alia ratione vocatur in documento de An. 1341, quo

land gesezet wird nicht wolle gegeben werden, und darum Räten und Landschaften rechtlich Bedencken begehret. Darauf haben Räte und Landschaften verabscheidet, dass in hinfurder der Zehende von dem Bracklande, sowohl den Inländischen als ausländischen soll gegeben werden. Constitus. Duc. Brunsvic et Luneb. Augusti. „Was in die Brack bestellet wird, wann es mit der Egge bestrichen wird, davon ist der Zehende dem ordentlichen Zehenden zuzuständig. Quo pertinet quoque praeeudicium, quod extat apud Io. Ernest. WOLFARTVM in Diss. de decimis nouarum §. XVII. not. k. (Marburg - Cart. 1727) De terra vero per bellum deuastata, et de nouo ad culturam redacta, in specie dispositum est in Constit. decimali Luneburg. de An. 1709 §. XI. Tom III. der Calenb. L. O. p. 1002. „Wäre aber das ausgerohdete Land vorhin arzig oder saarzig Land gewesen, und hernach ent-

weder bey den Krieger-Jahren oder durch andre Zufälle dergestalt verwildert, dass es nicht mehr, gepflüget oder besät worden, so kan man dasselbe, da es nun wieder zur Cultur gebracht, eigentlich vor kein Rotland halten; in selbigem nach daraus kein Rotzehende gefolgert werden, sondern es gebühret der Zehende daraus demjenigen, welcher solches vorhin vor der Verwilderung daraus gehabt, und nach demselben keine verjährung, es sey den von der Zeit, da solches wieder arbst gemacht, 40 Jahr verlossen, opponiret werden.

1) c. 4. et 30. X. de decim. Venerandus auus meus in iur. eccles. protest. §. LXXX.

m) SYRING in iur. prax. decim. C. VII. §. 3. p. 208.

n) Io. Ulr. de CRÄMER in Obs. iur. univ. Obs. CCCCLXXXVIII. p. 96.

o) Io. Dau. SCHÖEPFLIN in Hist. Zaringo. Badensi T. V. p. 255.

quo nobiles de Hidzackere vendiderunt conuentui in Medinge, *castrum et totam villam Ghollerden cum decima noue culture, quae dicitur RODELANT r*). Cuius denominationis origo repetenda est a modo colendi, qui fit *nouando* vel *nouellando* terram incultam, germanice *Rodhen r*). Sensum vocis egregie exprimit charta de Ao. 1323, quo Iustatius de Monighufen *quendam campum, qui dicitur Ombude, Conuentui in Scinna totaliter resignauit, cum omnibus prouentibus, scilicet agris, cultis, et adhuc colendis, id est qui nouari possunt, quod dicitur vulgariter Rodhen r*). Vltim vocis habes in documento Ludouici Episcopi Halberstad. de An. 1360. *Ok mer bekene my, dat se dat Blek in deme Broyle bi dem Watere teytvry ghegheuen hebben, dat gherodet was, vn de wat me noch darinne roden mach, teytvry, ewelken dem Gotteshuse to bliuende, als et sin Eghendam*

A 3

p) PFEFFINGER Br. Lun. Hist. T. II. p. 609.

q) Eiusdem significatus est verbum *nouellare* in charta de an. 1244. apud Ernest. Io. de WESTPHAL in *monum. inedit. T. III. p. 1487.* vbi dicitur: *Contulit eciam curie pater noster siluam visque ad rivulum, qui Puzekome dicitur ad nouellandum i. e. ad eradicandum.* A quo verbo ipsa terra ad culturam redacta, recte dici coepit *novalis*. Obseruat, DU FRESNE in *Gloss. T. V. p. 1542.* nonnunquam *Rupticium* vocari terram de nouo proficillam, vel subinde *rupturam* vel *terram ruptam* Gallis *rompois*, quam in rem exeat consuetudines *Niuernenses cap. 12. Arr. 5. 6.* *Rompois* sunt *terres nouvellement cultivées, esquelles ny a apparence, ou memoire de culture faire autre fois.* Italis in vsu fuit vox *Ruica*, vt in formula chartae Conradi imper. an. 1027. apud V G H E L L V M *Tom. IV. p. 1484.*

„cum omnibus Runcis nouis, cum suis intimis decimis. Runcare autem latinis est, purgare agrum a sentibus, quas inde Runces vocant Galli, eumque de nouo aratro subigere. Exinde vasta loca, quibus erepta fuerat silua, Runcalia et Runcalia nuncupari coeperunt: inter quae praesertim diu celeberrima fuerunt Placentinorum Ronchalia ad Padum, vtpote locus amplissimus, ac nullis arboribus impeditus, ex solenni curia Imperatorum Germanorum celebratus. conf. Ant. Ludov. MVRATORIVS in antiquit. medi aevi. T. II. p. 150. Denique legibus veterum Germanorum et capitularibus vocatur conlaboratus, conlaboratio. quia cultura terrae incultae labore omnino perficitur. Confer. Leges Ripuariorum T. 37. §. 2. Capitul. L. 2 C. XXI apud BALVZIVM T. I et GEORGISCH Corp. Iur germ. p. 1333.

r) Io. Sam. TREUERI *Geschlechts. Hist. derer Herren von Münchbansen p. 23.*

dum is *). Denique subinde aequè MERGELAND ac RO-
 DELAND vocata est, a verbo videlicet MERGELN, RODEN.
 Sic promiscue dicitur in charta de Anno 1529. „Vnd wy itlicken
 Acker vor Groinde hebben gemergelt vnde gerodet, vnd von
 vnser g. h. vns is vorsegelt, jwewelicken Morgenn vor eyncn gul-
 ten tho betalende is des Merglandes, summa twe hundert Mor-
 genn na dato dusses Breues, vnd des Rotlandes, machmen den-
 ne Metten, wenn de afflöse geseit, vmd ist des vnser Broder,
 edder des mit ane tho doinde hefft *). Vocem Neureuth explicat
 charta Hermanni de Schenk de Anno 1363, qua Monasterio Sou-
 nefeldensi dimidiam decimam in Roth *) vendit sub verbis gereuth
 vnd vngereuth *). Eodem redit appellatio des NEVLANDES,
 ceterum terrae recenti cultura paratae, Bremenibus olim Niggeland
 dictae, a voce *new* Gothis *nimjo* *). Illustrare hoc videtur charta
 Joh. Widenbrugge super Bardewisch in Stedingen-Lande. „Wy
 loh. Widenbrugge - - doen to meyger rechte Dyricke Baken
 vnser friggen tegethoff in Stedingenlande, tho Bardewisch,
 belegen is, namelicken anderhalff Niggeland mit dem huse
 darfulueft, vnd twen bargen vnd einen Spicker vnd alle dem
 burwe vnd tyummer, dat vp dem sulfften tegethose yegenwär-
 tig seyt, vnd darup burwet is - - mit aller rechtigkeit vnd tho-
 behöringe, in Wische in Weyde, in Lande vnde in More, wo
 men dat ock benommen mach, nichts vthbescheden, fryg, qwidt
 vnrورpendet *).

§. IV.

*) Ant. Udalt. ab ERATH I. c. p. 505.

*) TREUER I. c. p. 148.

*) Rode oritur a rotten, ut rest a
 reiten, et denotat locum e filia exci-
 sum. Verisimile omnino est, quod mul-
 ta Germaniae oppida, vel districtus, a
 novalibus agris et rupturis denomina-
 tionem Rode vel Reuth acceperint, veluti

Hartzgerode, Werningerode, Osterrode,
 Reutlingen, Bayreuth. WACHTER in
 Gloss. sub voce: Rode, p. 1303. DR. de
 WESTPHAL T. II. p. 76.

*) Christ. SCHOETTGEN in
 diplomat. medii aevi Tom III. p. 727.

*) WACHTER in gloss. p. 1141.

*) I. H. PRATIE Hertzogthümer
 Bremen und Verden T. IV. p. 53.

§. IV.

DECIMARVM NOVALIVM DENOMINATIONES.

Aequè concinne decimae ab ipsa, vnde proueniunt terra, denominantur *nouales*, seu decimae de noualibus, vulgo ROTH-TEGENTEN. Nec iniucundum esse existimo, vñum vocis illustrare ex charta de an. 1395, in qua fratres de Hoym nominatim vendunt capitulo Wiprechtshufano *den Rodetbegheden, den we bebhen an deme Bleke, dat belegghen is in dem Broyle des Klosters to Sente Wipprechte* ^{a)}. In litteris inuestiturae Dom. de Schenk super Rulbenroth de an. 1696. appellantur FELDE VND ROTHEN ZEHDEN zu Sorge ^{b)}. A qua quidem denominatione parum abhorret, cuius mentio fit in charta de An. 1330, qua Henricus Ruswurm ius suum in decimam in Eycha et praediis zu Oberwasungen tradit: vbi verba sonant. „Kausen haben gegeben - - daz recht an dem halben RVRZEHENDEN ^{c)} zu Eyche und dry gut obern Wasungen ^{d)}. In documento de An. 1328, quo Conradus Bunzendörffer decimas noualium in Eycha, Niederwasungen, et in klein Bieberbach Monasterio in Lünenfeld confert, occurrit denominatio intellectu difficilis des QVTZEHENDEN: nisi, quod opinor, vitio editoris descendat, *Qutzebenden* pro *Rutzebenden* legentis. Verba sunt: *Hinc est quod nos Hermannus et Kun et fratres dicti Bunzendörffer recognoscimus publice per presentes, quod discreti viri Henricus Wasunger et Henricus in Ozelin ad nos venientes, decimas suas videlicet Qutzebende ^{e)} in Eych, et in inferiori Wasungen, et in minori Bieberbach, a nobis in feodo procedentia, manibus nostris*

a) Ant. Udalr. ab ERATH l. c. p. 614. Videtis document. inedit. sub N. I. in Appendice document. inedit.

b) I. G. ESTOR in auserlesenen kleinen Schriften p. 147.

c) Oritur haec denominatio a verbo *vüren, mouere*, quasi terra, si ad

culturam redigitur maxime est mouda. WACHTER in Gloss. sub voce: *vüren* p. 659.

d) Christ. SCHOETTGEN in diplom. med. aev. Tom. III. p. 659.

e) Christ. SCHOETTGEN c. I. Tom. III. p. 656.

stris libere resignauerunt. Has vero decimas Qutzehend, pro remedio animarum nostrarum, simulque parentum nostrarum contulimus et conferimus Monasterio, et sancte congregationi beate Marie virginis in Summenfeld, per presentes iusto feodali titulo perpetuo possidendas f). Ratio harum decimarum non rectius exprimitur, quam per decimas de noualibus, quasi de terra nouali praestentur. Exemplum est in diploma Sifridi Mogunt. Episcopi de An. 1245, qui, intuentes, inquit, tenuitatem, et deuotionem Monialium de Retters - - decimam prouenientem de noualibus nemoris, siti inter ipsum cenobium Retters et aquam dictam Visebebach, quod eodem ad usus suos excolunt et extirpant, ipsis tradidimus iure perpetuo possidendam g).

§. V.

DECIMAE REALES SVNT VEL VETERES VEL NOVALES.

Cum de noualibus ago, speciem intelligo decimarum realium. Sunt videlicet decimae reales, vel *veteres* quae ex terris cultis, vel *nouales* quae ex terris incultis et nunc demum ad culturam redactis, percipiuntur. Est sane vsui loquendi maxime conueniens, et legibus documentisque satis comprobatum, veteres decimas *simpliciter* vocari decimas, eoque sensu distingui a noualibus. Proinde sub nomine decimarum, quoad speciem eminentem designant, non intelliguntur nouales; etiam si sub decimis in sensu generali acceptis comprehendantur.

§. VI.

IUS DECIMANDI EST VEL PLENUM, VEL MINVS PLENUM.

Ius decimandi intuitu decimarum realium generatim acceptum, est ius singulare decimas reales parcipiendi. Quod cum in hoc

f) *Rutzehend* descendit a verbo *rutzen*, quaterre terram, vnde Anglo-Saxonibus *hrutz*, *hrutb*, commotio. *WACHTER* in *Gloss.* sub voce: *rütten* p. 1330.

g) *L. B. de GVDENVS* in *Cod. dipl. Tom. I. p. 592.* Confer. documentum edit. sub N. II. in *append. document. inedit.*

hoc significato generali ad decimas veteres non minus, quam nouales, pertineat, duas species complectitur, ius veteres decimas tantum percipiendi, et ius percipiendi vtriusque generis decimas, veteres et nouales. Ius decimandi, quod vtramque speciem continet, *plenum* vocauit beatus *Auus* meus in notis ad c. 27. X. de *decimis*, quo termino vti liceat, ab eoque distinguere ius decimandi *minus plenum*, ad decimas veteres adstrictum, nec ad nouales pertinens.

§. VII.

QVANDO VTRVMQVE CONCESSVM INTEL-
LIGATVR.

Decimis indefinite datis, ius decimandi minus plenum tantum datum praesumitur, quoad desunt indicia voluntatis concedentis ad vtramque speciem decimarum directae. Quodsi vero concessioni addita sunt verba, quae indicium praebent significatus iuris decimandi generalis, ad vtramque speciem decimarum veterum et noualium relati, ius decimandi plenum datum intelligitur. Itaque indulto iure *decimas* cum integritate percipiendi, ius decimandi plenum designari colligit INNOCENT III. in c. 27. X. de *decimis*, quo ex parte Abbatis S. Columbae, propositum esse refert, vtrum, cum ipsi indultum sit, decimas cum integritate percipere, habeat quoque facultatem decimas exigendi de terris, intra paroecias suas nouiter ad culturam redactis? Respondit pontifex: *quod, cum tibi, quod maius est, sit concessum, vt videlicet decimas de laboribus terrae paroeciarum cum integritate percipias, de noualibus eas exigere satis potes.* Ad integritatem decimarum ergo, seu ad ius decimandi integrum seu plenum, refertur ius percipiendi nouales, vnde quoque in chartis medii aevi sub nomine decimationis cum integritate, seu iuris decimandi absolute, venit. Vtatur itaque iuris communis auctoritate, quando formulas similes, quibus *decimae integrae, decimae omnes, decimae cum omni integritate* conceduntur, pro iure decimandi pleno

pleno explicamus. Ita ius decimandi plentum describit Conradus Archiepiscopus Mog. in documento de Anno 1083, quo decidit controuersiam enatam ratione Parochiae Altauillanae inter praepositum Ecclesiae S. Petri Mogunt. et sanclimoniales Dissenthalenses - - *fecimus apportari priuilegia, quibus utraque pars se minutam dicebat, ex parte Canoniorum inuenimus priuilegium, quo continebatur, Sigefridum corroborasse omnia facta a suo predecessore Friderico, qui ecclesiam Elteuille titulo donationis pleno iure, et ius patronatus eiusdem, et cum decimis quinque vicorum integris tam cultis, quam de excolendis, tam de animalibus, quam de aliis, Ecclesie B. Petri contulit^{b)}*. Gerhardus Episcopus Tull. contulisse legitur Ao. 988. Ecclesiae S. Michaelis in monte Burro quandam ecclesiam *cum integritate census et decimationis, sicut eam in manu sua tenebat, sitam in villa, quae uocatur Ingolini curtisⁱ⁾*. In charta de Ao. 1267. Henricus Dom. in Homburg profitetur, *quod Ecclesia de Amelungsborni decimam in Wettesen, cum omni iuris plenitudine totam et integram, pro L. X. VI. Marcis argenti a Lippoldo milite de Wettesen de consensu fratrum suorum in Giselberti et Georgii emtione legitima comparauit^{k)}*. Albertus Archiepiscopus Salisburg. An. 1195 praepositurae Halensi concessit *Capellam cum iuris integritate decimarum^{l)}*. Bruno Episcopus Milnenfis cum consensu fratrum donat 1228 Monasterio Dobirulucensi *decimas omnes de uillis Kemenitz, Windischmarke et Valckenberg, atque etiam de noualibus, quae per illustrem principem Theod. Orientalem marchionem proprium fundatorem locus idem noscitur asssecutus, quae uel fratres uel coloni eorundem suis expensis hactenus colauerunt aut excolent in futurum dat, et dedit decimas provenientes aut in antea prouenturas*

^{b)} L. BAGVDENVS in Cod. dipl. T. IV. p. 468.

ⁱ⁾ CALMETI prob. Hist. Lorb. T. II. p. 359.

^{k)} Io. Frid. FALKE in Tradit. Corbiciens. p. 201.

^{l)} HARTZHEIM. conc. germ. T. III. pag. 464.

uenturas cum integritate et plenitudine iuris omnis ^{m)}). In dipl. Adelberri de Ao. 1128 refertur, Willigifum Archiepiscopum Mogunt. Ecclesiam S. Dylibodi dotasse duobus mansis cum curte in Sobernheim, ita videlicet, vt decimatio totaliter eidem doti assignaretur ⁿ⁾). Hatto sanct. Mogunt. Episcop. a. 953. ecclesiae Palidensi tradidisse dicitur, decimam totam in Palitbe et omnes decimas parochie palidensis, atque noualium quorundam eiusdem ecclesie, scilicet Monekerod, Abderod, Tafserod, Anekerod, Ludolferod ^{o)}).

§. VIII.

NOMINE DECIMARVM VENIRE SOLET IVS DECIMANDI MINVS PLENVM, ET NOMINE DECIMATIONIS IVS DECIMANDI PLENVM.

Decimarum nomine frequenter designari solet ipsum *ius decimandi*. Quandoquidem vero decimae in sensu eminenti distinguuntur a noualibus; ratio in promptu est, quod, decimis indefinite datis, datum censetur ius veteres decimas tantum exigendi, seu ius decimandi minus plenum. Decimationis vero appellationem in sensu speciali referri ad ius decimandi plenum seu in genere sic dictum, recte obseruauit celeberrimus F. A. DÜRER ^{p)}), eamque sententiam verissimam quoque esse non rectius perspicitur, quam ex diplomate Sigefridi Moguntinae sedis Episcopi de An. 1069, vbi loco iuris, quod *vulgariter* dicitur *decima* conceditur *decimatio*

B 2

tio

^{m)} Io. Petr. a LVDEWIG in reliq. manuscr. T. I. p. 43. Decimae itaque, quae pleno iure competere dicuntur, ius decimandi plenum expriment. Sic in charta de a. 1280. apud IOANNEM in Spicil. p. 175. proficitur Simon custos Maioris ecclesiae Moguntinae et Pastor ecclesiae in Sobernheim decimam infra limites parochie ad Monasterium S. Dylibodi pleno iure spectare. Et in charta militis de

Hutha de Ann. 1300. apud VOGT. in monum. inedit. Brem. p. 544. dicitur: et quidquid de cetero ibidem cultum fuerit non ad eum vel ad heredes suos sed ad ipsos pleno iure pertineret decimatio.

ⁿ⁾ IOANNIS in Spicil. p. 102. et 103.

^{o)} LEVCKFELD in Antiquit. Pöhlens p. 27.

^{p)} In Diss. De parochia a perceptione decimar. noual. in Germ. excluso §. XXI. (Mogunt. 1764).

tio, seu loco iuris decimandi minus pleni ius decimandi plenum. „Ego Sigefridus Dei gratia Mogunt. Sedis Episcopus notam facio omnibus, tam futuris quam presentibus, quomodo decimationem super Thuringia, pro qua antecessores mei, maximeque proximus predecessor meus beate in Christo memorie Luidbaldus, pene usque ad sanguinem certando laborauit, plenius, et perfectius acquisiui, et ecclesiis Dei eorumque seruitoribus, eandem canonica auctoritate distribuendum esse decreui. Quapropter omnium Diöcesis mee ecclesiarum constructioni uolens consulere, imprimis magni illius Petri Apostoli, que sita est Mogunt. illud ius secundum canonica decreta delegaui, et constitui, ut prepositus noster Diemo, sui que successores in Thuringia, de omnibus hys habeant decimationem iustam et integram, unde prius acceperat solum, quod uocant uulgariter decimam ¶). Pariter ac decimationis, ius decimandi plenum exprimentis, significationem declarant litterae Geronis Episcopi Halb. de An. 1163, quibus Ecclesiae B. Wigberti in Quidelburge confirmat omnem decimationem memorate uille, que de agricultura colligitur, et decimationem arearum extra murum, tam exultarum, quam excolendarum, cum decimatione arearum quas prepositus et Abbatissa de monte in uineam redegerunt. Concedit etiam eidem ecclesie decimationem agri in decliua montis in antiqua urbe, qui in uineam redactus est ¶).

§. IX.

¶) Ge. Christ. IOANNIS T. II. *Reverum Moguntiacarum* p. 462.

¶) AB ERATH in *Cod. dipl. Quedlinburg.* p. 92. Ambitum decimationis illustrat diploma Ottonis III. Imperatoris Ao. 983. Francofurthi dati, apud SCHOETTGENIUM et KREYSIGVM in *Spicileg. diplom. Saxon.* Sup. P. IV. p. 127, in quo sub decimationis nomine omnem silico ipsius e uilla Seelboredorff competentem censum

frugum, pecudum, pecuniarum, uessimorum mellis crustinarum (uestium pelle geminarum) omninoque uilitatum quibus mortales uentur, nec non Warcophungam et Talungam familiarum rusticorum iure donatis caesareis transfert in ecclesiam Misnensem. Vocem Talungae et Warcophungae explicat celeb. de WESTPHAL in praef. ad T. IV. monum. inedit. p. 36. Warcophungam inquit, est nummus arearum. Wara enim

§. IX.

IVS DECIMANDI EST VEL VNIVERSALE, VEL PARTICVLARE.

A loco quo limitatur seu determinatur exercitium iuris decimandi, abit omnino in *vniversale* et *particulare* *). Vniuersale est, quod per vniuersum loci districtum, seu, vti veteres loquuntur, per omnem marchiam competit, et a districtu subinde vocatur *Zwingzehende* *): particulare vero, quod ad determinata praedia est adstrictum. Qualitas itaque decimatoris, siue sit vniuersalis, siue particularis, vnice determinatur *per extensionem loci*, ita vt, quousque sese huius limites extendunt, eousque quoque hoc exerceri possit. Nihil vero impedit, quominus vtrumque aequo plenum, ac non plenum esse possit, cum haec distinctio qualitatem

B 3

ipsum

enim in chartis huius aevi Saxonice et Anglicis notat *terram arabilem, agrum nonalem vel recens subactum*. Hinc ager *Warectus* h. e. proficillus, *Warectatio* agri proficillio, *Warectbettun* villarum h. e. *Wurfschatt* census arearum in charta a. 1248. apud MARTENE T. I. *Anecd.* p. 1039. *Wurtinsse* in charta Ottonis et Wilhelmi Ducum Brunfv. a. 1348. ap. GRYPEN *antiquit. Hannover.* p. 125. *Wurtphenning* in charta Archiepiscopi Magdeb. a. 1182 apud LVDEWIG T. V. *Reliq.* p. 3. *Talungam* vero significare putat praestationem vel struitia colonorum, qui veteri curiae ideomate pertinebant ad familiam domini. Vocatur ita a *tallica* exactiōne, quae in taleis, seu tessleris fisis ligneis annotari mos erat, vnde *tallichin* et *tollagium* vocantur exactiōnes decimarum apud MARTENE T. I. *Col.* 446. et in *Monast. Angl.* T. I. p. 193.

*) HARPRECHT in *Diss. de iure decimar.* vn.vers. §. 9. (Tubing. 1755).

*) Occurrit haec denominatio in scripto quodam cui praemisus est titulus: *Deductio, betreffend die Gerechtfame der Herren Grafen von Arrens auf ihren Ritzevgütern Hierlingen und Bieringen, welche in Schwaben bey Rothenburg am Neckar gelegen sint* p. 13. In documentis, quae huic deductioni annexa sunt dicitur: quod Dux Leopoldus austriacus inuestiuisset Marquartum von Ow 1400 mit dem Layenzehenden zu Rangdingen. Et p. 12 die bemeldeten Hanssen von Orms seligen Khinder sindt rechts und einig Vogtsherrn zu Hierlingen in dem Dorf, haben daselbst so wie ire Zwingzehend und bann geend. Refert hoc VL-RICH in d. c. §. 9. et 13. Et in BESOLDI document. *Wurturb.* p. 276. in charta de a. 1488. ale Zehenden zu Dorubeim in Zwing und Baennen. Zwing videlicet denotat districtum seu territorium. HALTHAVS in *Gloss.* p. 2199. BESOLD in *Thef. practico* sub voce: *Zehende*. Hinc *Zwingzehend* nihil aliud est, quam decima per districtum.

ipſius iuris reſpiciat a loco non dependentem. Poſteſt ergo ius decimandi vniuerſale minus plenum, et particulare plenum eſſe et comprehendere ſcilicet decimas tam praefentes, quam futuras. Sic Chriſtianus de Werſebe, dictus Voſloge, Luderus et Chriſtianus, vendunt An. 1345. Monafterio in Oſterholte Ordinis S. Benedicti Bremenſ. dioceſ. *decimam ſupra vna domo, in villa Harendorpe, cum omni iure et proprietate agris cultis et incultis perpetuis temporibus poſſidendam* *). En particulare et plenum! Ioh. de Kedinge vendit An. 1355. Monafterio in Liliendale, *decimam per duas domus, ſitas in Merſch* *). Gherartus de Mercele vendit An. 1351. Monafterio in Liliendale *decimam domus vnus in villa Mercele, cum omni pleno iure per agros cultos et incultos in vtriſque campis dictis Geiſt et Merſch* *). Quo quidem diplomate anne quid clarius euidentiuſue eſſe poſteſt? Contra vero ius decimandi particulare et minus plenum conſtitutum apparet in charta Ottonis de Vtlede de An. 1339, qua vendit conuentui monaſterii ſanctae Mariae virginis in Oſterholte Ord. S. Bedict. dioc. *decimam vniam ſuper vna domo in villa Donreden, quam Wyllerus Peking longo tempore coluit, et nunc pro conſtante coluit cum omnibus pertinenciis, attinenciis, et aliis, quibuscunque ad ipſum pertinentibus perpetuo obtinendam* *).

§. X.

COMPETIT VEL EX LEGE ECCLESIASTICA

Iam qui fuerint tituli iuris decimandi, non eſt meum hoc loco prolixè differere. Satis conſtat, decimas vel ex *lege eccleſiaſtica*, vel aliunde vi *ſpecialis tituli* deberi, quarum illae *eccleſiaſticae*,

n) PRATIE Herzogthümer Bremen und Verden T. V. p. 397.

x) VOGT in Bremenſ. p. 597. et p. 595.

y) VOGT l. c. p. 594.

z) PRATIE l. c. T. IV. p. 106.

ficae, hae *seculares* dicuntur. In lege ecclesiastica, quae decimas assignat in ministrorum ecclesiae sustentationem, fundatum simul est ius nouales exigendi tanquam speciem decimarum. Quousque olim episcopis per dioecesin competiit ius statuendi de decimis, eousque pertinuit ius in nouales^{a)}: neque id ex norma canonum vltterius patuit, quam quatenus in vsum *episcopi*, *clericorum*, *pauperum* et in *reparationem ecclesiae*, exemplo aliorum bonorum ecclesiasticorum, conuerterentur^{b)}. Introductis beneficiis, decimae quae parochis haecenus ex libera episcopi dispositione obuenerunt, iis iure beneficii per parochiam dari coeperunt, habitumque iam est sub ALEXANDRO III. et INNOCENTIO III. pro iure communi, parochis per parochiae districtum deberi decimas^{c)}, et posito per districtum iure decimandi iisdem deberi noua-

a) In *Capitulari Karoli calui Tit. 48. c. 2* apud BALVZIVM *Capitul. T. II. P. 242.* „*Ve decimas conlaborationum et animalium secundum sacra praeccepta domino absque fraude, et aliqua retractatione offerantur, et in potestate Episcopi maneat, qualiter presbyteris canonice dispensentur, et in Concil. Tribur. de An. 895. c. 14.* apud HARZHEIM *T. II. Concil. p. 395.* cauetur: *Si quis vero in qualibet sylvia vel deserto loco ultra militaria quatuor aut quinque vel eo amplius aliquid arborum collaboraverit, et illo consentiente Episcopo, Ecclesiam construxerit, et perpetratum conseruauerit, proficiat presbyterum ad seruitium Dei idoneum, et studiosum, et tunc demum nouam decimam nouae reddat ecclesiae, salua tamen potestate Episcopi.* Ceterum ius Episcoporum statuendi de decimis, per dioecesin acquisitis, euincunt tam *Capitularia* quam *conciliorum canones*, veluti *Capitul. Caroli M. et Ludouici pii* de incerto anno apud GEORGISCH in *Corp. Iur. Germ. p. 802.* et eiusdem Ca-

rolu *M. de An. 804.* apud EVDNDEM *p. 639.* *Capitul. Ludou. II. imp. ap. BALVZ. Capitul. T. II. p. 355. 1167.* *Concil. Ticinens. de An. 855.* ap. HARZHEIM *Concil. germ. T. II. p. 316.* *Concil. Wormar. de An. 868. c. 59.* ap. HARDVINVM *T. V. Concil. p. 745.* et in *Synod. August. c. 10 de An. 952.* ap. EVDNDEM *T. VI. P. I. p. 618.* et in *Synod. August. de An. 1152. c. 5.* ap. HARZHEIM. *I. c. p. 623.*

b) THOMASINVS in *vet. et nou. eccl. discipl. T. III. P. III. L. II. Cap. XVIII. n. 6.* *Capitul. Caroli M. de An. 801. c. 44.* ap. BALVZ. *T. I. p. 356.* et de *An. 805. c. 23.* *ibid. p. 228. 1104. et 1208.*

c) *c. 13 et 30 X. de decim.* Venerandus Anus meus in *iur. eccl. protest. §. LX.* SYRING in *aur. prax. decim. Cap. VII. §. 6.* BKUCKNER in *c. d. Cap. II. Sect. III. §. 2.* FICHLER in *iur. can. n. 26. p. 622.*

nouales ^{d)}. Huc redit decisio INNOCENTII III. in c. 27. X. de decimis. *Cum tibi, quod maius est, sit concessum, ut videlet decimas de laboribus terrae parochiarum tuarum percipias, de noualibus eas exigere satis potes: Quia vbi maius tibi conceditur, minus etiam hoc casu concessum esse videtur.* Cum vero parochis ius in nouales non nisi vi iuris decimandi competat: id iisdem iure decimandi per parochiam destitutis, vel in bonis extra eandem sitis, vindicari nequit. In his saluum est ius episcopi nouales exigendi, quoad alios non est iure speciali acquisitum ^{e)}.

§. XI.

VEL EX TITVLO SPECIALI.

Speciali titulo competere dicimus decimas, quae aliunde, quam ex lege ecclesiastica debentur, nulla habita ratione, vtrum laicis an clericis, monachisue et corporibus ecclesiasticis debeantur. Vfu Germaniae iam ante *Concilium Lateranense* inter varia censum genera viguerunt decimae, tanquam nobiliores redditus, quos ex bonis incultis vario titulo aliis concessis sibi reseruarunt praediorum domini. In fundis publicis celebrantur *decimae dominica-*

d) Haec vis est sententiae: *Wo der Pflug hingebet, da gehet auch der Zehend hin: et quod idem est: Was der Acker trägt, muß Zehenten geben.* EISENHARTH von Sprüchm. p. 5, 4 sqq. Auus meus omne pietate colendus in Corp. Iur. can. et quidem in nor. ad c. 25. X. de decim.

e) Parochis ius nouales exigendi in Germania negare, idque Episcopis vi antiquae de illis disponendi facultatis vindicare, contendit celeberrimus PÜRR in c. d. §. VIII. Argumenta a veteri iure episcopali repetita, sufficere non videntur ad impugnam praesumptionem pro parochis ex iure communi militantem, nisi, vbi vi obseruantiae et consuetudinis, cuius est in argumento

decimarum magna vis, episcopis ius circa nouales etiam intra fines parochiae seruatum esse, appareat. Equis episcopis ex iure antiquo vindicauerit ius decimandi, quod parochis per parochiam iure beneficii, vel aliis iure speciali, est acquisitum! Certe in constitutione Austr. Tit. 28. Art. 13. generatim cauetur: *Von demselben Neubruch geböret der Zehend die drey ersten Jahr einem Pfarr-Beyrn desselben Orts, aber folgendes dem. der sonst den Zehenden der Enden bat* Existat haec in SYRINGII *aur. prox. iur. decim. p. 221.* et in PICHLERI *Iur. can. p. 623. n. 28.* qui insimul monet, ante Statuta bavarica viguisse hanc antiquissimam et immemorialem consuetudinem.

minicales principibus seruatae in eorum largitione. In praediis dynastarum dominorumque decimae ad iura praediorum vel ideo relatae sunt, quod bona culta vel inculta colonis et rusticis data sint sub lege decimae ad iura praediorum exemplo aliorum iurium pertinentiarumque, relatae sunt, et quae liberio rem de iis, quolibet donationis, venditionis, permutationisue titulo susceptam dispositionem recensent. Accessit, quod ex liberiori, quam Episcopi olim sibi vindicarunt, dispositione, decimae obuenerint laicis: siquidem ex usu mediæ aevi obseruat ECKHARTVS ^g), decimas ecclesiasticas iure bonorum ecclesiasticorum habitas esse, quas episcopi necessitate urgente, vel commodo aliquo occurrente, alienarunt, aut pro rebus aliis ecclesiae commutarunt. Vbi itaque episcopi ex lege ecclesiastica sibi asseruerunt nouales, easdem nonnunquam aliis contulerunt. Sic Yolradus Halberstadiensis Episcopus An. 1268. Gertrudi Prepositae Quedlinburgensi *decimam trium mansorum in Redere, qui redacti sunt nouiter ad culturam, dedit, ita, vt ipsi, et dominabus in prepositura sibi succedentibus, eadem decima iure proprietatis pertineat, ab ipsis ratione Prepositure perpetuo possidenda* ^h). Exsurgit inde ingens decimarum, quae titulo speciali possidentur, numerus, quarum aliae iure allodiali aliae frequenter titulo feudi habentur.

f) Georg. Lud. BOEHMER in BEN *Nebenstunden* Tom. V. Obs. 35. Diss. de orig. decimar. in Germ. §. 11. §. 4.
 19. sq. (Göring. 1749.) Dan. Ge. STRV- g) Rev. Franc. lib. 24 p. 668.
 h) ABERATH l. c. p. 236.

CAPVT II.

DE FEVDO DECIMARVM, QVOAD
PERTINEAT AD NOVALES.

§. XII.

FEVDVM DECIMARVM QVID?

Pertinet ergo ad ius decimandi speciali titulo constitutum *feudum decimarum*, quo ius decimandi per certum locum conceditur in feudum. Constitui potest vel *sigillatim*, vel vna cum praediis, quibus est annexum ius decimandi. In vtroque casu de vi et potestate huius concessionis agitur. Cum videlicet ius decimandi, tanquam nomen generis decimas veteres et nouales complectatur, tanquam nomen speciei vero ad veteres adstrictum sit, feudo decimarum constituto, quale ius datum intelligatur, non minus quaeri solet, ac quaestionem similem in feudo *iurisdictionis* et in feudo *iuris venandi* moueri constat. Exemplum quo decimae tam veteres quam nouales principaliter in feudo datae sunt exhibet charta Gerhardi, Moguntini Archiepiscopi, de a. 1290, qua consentit in alienationem decimarum in feudatarum: *Consentimus expresse, et nostrum assensum libenter et liberaliter impertimus, quod Bertoldus, dictus de Grumbach Miles et Eberhardus de Rinderuelt, decimas sitas in villa Steinbach et Hunthelm cum omnibus suis pertinentiis tam in exquisitis, quam non exquisitis; quas quidem decimas tenebant a nobis in feudum et Ecclesia Moguntina; - libere possint transferre¹⁾.*

§. XIII.

VSV GERMANIAE COMPROBATVR FEVDVM DECIMARVM NOVALIVM.

Conuenit moribus Germaniae nouales, vel decimas vna cum noualibus, dari in feudum, nec earum insecudationem ex functionibus

¹⁾ L. B. a GVDENVS Tom. I. Cod. diplom. p. 338.

b^{us} CONCILII *Lateranensis* III. sub Alexandro III. An. 1179 habiti impugnari potuisse. Notum est, decimas ante hoc concilium frequenter datas esse in feudum: idemque obtinuit in noualibus, tanquam specie decimarum tanto frequentiori, quo maiorem culturam inter deserta multa passa est Germania ^{k)}. Sed et illud notum est, huic concilio sub eiusdem primitiis mox contradicium esse in comitiis Gelnhusanis An. 1186, nec illius sanctiones receptas, idque concilium ideo in Germania pro iure communi habitum non esse ^{l)}. Si ergo infeudatio decimarum impugnari non potuit ex huius concilii sanctionibus, certe id nec licuit intuitu noualium. Comprobant id mores Germaniae totque monumenta veteris acui, quibus vel decimae una cum noualibus tacite, vel etiam subinde expresse sunt infeudatae. In transactione inter Witzislaum I. Principem Rugiae et Episcopum Schwerinensem a. 1221. inita ita conuentum. „Propterea dominus Episcopus de centum et viginti mansis omnem decimam prouenientem michi iure praestitit pheodali. De reliqua parte totius eiusdem terre, dominus Episcopus magistrum cuiuslibet ville, decima unius mansi tenetur infeudare, de sua parte. De omnibus aliis mansis, per totam terram sepius memoratam, una medietas decime cedit in usus Episcopi, reliqua vero michi in beneficio deputata. Insuper si silue, et locus vaste solitudinis, ubi prius nulla villa sita fuit, precisif arboribus, atque rubis extirpatis, ad agriculturam deueniente fuerint, due partes michi cedent, et tertia domino Episcopo Zwerinensi ^{m)}. In transactione Conradi III. Episcopi Caminensis, qua a. 1240. Barnimo Duci Slauorum decimas de CVIII. man-

C 2

fis

^{k)} DÜRR in c. d. §. XX.
^{l)} Auus meus venerandus in notis ad c. XIX. de decimis.
^{m)} F. a DREGER in Cod. dipl. p. 101. Contulit idem Witzlaus An. 1131. Monasterio Noui-campi ab ipso fundati trecentos mansos nemoris extirpandos, et insuper in eodem nemore quatuor stagna,

quorum trium nomina sunt, Dolge, Buchowz, Nigas, atque partem decime de praefatis honis, rari cultis, quam incultis, ipsum contingentem, libere eidem et absolute: quam decimam, uti ex antecedente charta apparet, ab Episcopo Zwerinensi iure pheodali accepit. Ap. EVNDEM p. 147. in not. sub (e) p. 149.

sis sui episcopatus in feudum largitus est, conuentum quoque de noualibus. „*Preterea duas mensuras frumenti et medietatem minute decime de singulis mansis villarum longo tempore desertarum, que in territorijs Ceden, Prinzelow, Pinkum, et Stetin de nouo exculte fuerint a colonis saluis per omnia decimis elaustralium canonicorum, et ecclesiarum parochialium, et omnium eorum, qui sunt infeodati ab Ecclesia et ab Episcopo Cammenensi etiam feodaliter modo suscepimus supra notato, dominus vero Episcopus de singulis mansis in locis desertis, ut prediximus excolendis unam mensuram tritici, et unam siliginis, utpote nos, accipiet, et decime medietatem minute, reliquam vero partem decime, de anona hiis, quibus nos villas tunc in earum nouitate et eorum heredibus conferimus, et conferemus dictus dominus Episcopus iure conferret feodali*”). Cum Henricus Leo Saxon. dux fundador Episcopatus Razeburg An. 1154. comitiuum Razeburgensem Henrico nobili in beneficium conferret, ita ab eo ordinatum est, ut in tribus prouincijs Ratzeburg, Wittenberg, et Godebuz, idem Henricus comes decimam dimidiam teneret in beneficio ab Episcopo, tam de allodijs, quam de noualibus per omnia, et uterque tam Episcopus quam Comes de parte sua inbeneficiarent, quem uellent, et prout uellent, hoc interposito, quod in qualibet villa duodecim mansos aut ultra duodecim habente, Episcopus duos, Comes duos, ad ius quod Settenke uocatur, praestare teneretur, si uero minus duodecim, uterque eorum unum praestabit^o). Henricus Burewinus I. Dux Magnopolensis, in conuentione cum Henrico Razeburgensi Episcopo, et eius capitulo, de bonis et decimis iure feudali detentis, a. 1222. inita, agnoscit, medietatem decimae, per totam terram Brezen Henricum Episcopum sibi feudali iure concessisse tam de cultis, quam de incultis, medietatem uero sibi retinuisse^p). Georgius

n) F. a DREGER c. I. p. 206.

p) E. I. de WESTPHAL l. c. p. 206a.

o) E. I. de WESTPHAL T. II. monum. inedite. p. 2004.

gius Episcopus Mindenensis et Colonienfis, dux Brunfwicenfis et Lüneburg. An. 1557 praeter decimas nominatim nouales confert in feudum Ioanni von Monikhaufen „*einem Hoffe vndt dem tegeden thö polde - - dem halven tegenden tho holtbussen by Minden, dem tegeden mit aller thobehörunge over dat karſpel tho Grone, dem Rottgeden over dat kerſpel tho Naendorpe*“). Simili ratione Fridericus Wilhelmus, Elector Brandenburgensis, An. 1651. Adolpho Ludophico von Munchhausen confert „*dem Hoffe zur marsch vnter Ilueſſe dem -- potthoff zu Roden, einem Hoffe vndt dem tegeden zu Rohde, -- den Rottzebenden über das kirſpel zu Neudorf vndt mit aller dieſer guether zubehörunge vndt gerechtigkeit*“).

§. XIV.

DECIMIS INDEFINITE IN FEVDVM CONCESSIS, IVS
NOVALES EXIGENDI DATVM NON PRAESVMITVR,
NISI EX IVSTA CAVSA.

Decimis simpliciter in feudum concessis, ius decimas veteres tantum, non vero ius nouales exigendi, in feudum datum esse praesumitur, nisi iusta interueniat causa, ex qua concessionem ad nouales pertinere intelligitur. Ius videlicet decimandi duplicem significatum seruat, generis et speciei, et vterque significatus vsu veteris aevi satis comprobatur. In feudo decimarum simpliciter dato nulla indicia interuenire puto, ex quibus decimas in significato generali acceptas esse colligi possit. Hinc strictus significatus tanto magis est sequendus, cum sit specialis et proprius decimis praesentibus agris inhaerentibus accommodatus. Iam est regula iuris a

C 3

pro-

q) TREVER c. l. p. 186.

r) TREVER c. l. p. 389. Exemplo esse possunt litterae Luipoldi Episcopi Bambergensis de An. 1299 apud SCHOETTGEN T. III. p. 667. quibus

Monasterio in Sunnefeld confert duas villas Weidbuseu et Trarwenbaeb desolatæ, et incultas una cum decima diſſe Ville Trarwenbach cum agris cultis et incultis, quaesitis et inquirendis, quocunque nomine censeantur.

proprio significato non aliter recedi oportere, quam cum manifestum sit aliud sensisse largitorem *). Continet praeterea infeudatio decimarum formulam ambiguam, qua aequè ius maius, quale est ius decimandi in genere acceptum, ac ius minus, quod est ius decimandi strictè sumtum, denotari solet. Vbi vero oratio ambigua circa quantitates etiam morales versatur, regula iuris utimur: *in dubiis illud, quod minimum sequendum esse* *). Accedit, quod generalis iuris decimandi significatus a iure communi recedat, ex qua nouales parochiali ecclesiae deberi censentur: in ambigua vero oratione largitor iuri communi sese conformasse praesumitur, et ex eius voluntate facienda est interpretatio **). Hoc argumento utitur ius canonicum in c. 29. X. de decimis quo cautum: *quod cum perceptio decimarum ad paroeciales ecclesias, de iure communi pertineat, decimae noualium, quae fiunt in paroeciis earundem, ad ipsas procul dubio pertinere noscuntur; nisi ab his, qui alias percipiunt decimas, rationabilis causa ostendatur, per quam appareat, noualium ad eos decimas pertinere.* Rationabilis vero causa, ex qua concessio decimarum ad nouales pertinere potest, non alia est quam quae praebet indicium voluntatis, ex qua ius decimandi in sensu generali acceptum esse colligitur.

§. XV.

*) L. 69. pr. de legat. 3. L. 62. de reg.

**) c. 30. eodem in 6. L. 34. de Reg. Iur. L. 38. D. de re iudicata.

*) L. 96. de Reg. Iur. Exemplum strictae interpretationis exhibent litterae Volradi Episcopi Halberstad. de a. 1262, quibus nulla se bona in decimis noualium nobilibus de Querenvorde feudali iure contulisse asseuerat, etiam si contulerit decimas. *Recognoscimus, inquit, et praesens scripti testimonio protestamur, quod nos nobilibus de Querenvorde multa*

bona in decimis noualium iure contulimus pfeudali, sed tantum illa bona, quae ad ipsos a suis progenitoribus iure sunt hereditario et legitime deuoluta. Unde nolimus, ut venerabili domine abbatissae de Quidelingeberg, suo conventui ibidem, aut quibuscumque personis, eidem domine Abbatissae annexis, per predictos nobiles de Querenvorde per collationem honorum per nos istis factum praenatiuum aut etiam impedimentum aliquid generetur. Confer. celeber. ABERATH in Cod. dipl. Quedlinburg p. 216.

§. XV.

REMOVENTVR DVVIA.

Sententiae expositae non aduersatur c. 27. X. de decimis etiam si ibidem dicatur, quod ubi maius concedatur minus quoque concessum esse videatur, ex eoque a iure decimarum concessio ad nouales exigendas argumentum deducitur. In hoc enim capitulo agitur de concessione decimarum abbati Monasterii S. Columb. facta, qui non colligebat antiquas ex priuilegio, sed vi iuris communis, quia monasterio fuerant parochiae incorporatae pleno iure, indeque abbas iure parochiae gaudebat. Ratio a pontifice proposita, quod ubi maius conceditur, minus quoque concessum esse videatur, tunc tantum applicari potest, ubi iure communi ad vtrumque, ad maius et ad minus, hoc est, tam ad decimas quam ad nouales aequale ius competit: tunc enim euidenter exurgit argumentum ius decimandi in sensu generali esse concessum. Haec ratio cessat in iure decimandi speciali titulo et quidem indefinite in feudum concessio, in quo ob verba concessionis ambigua minimum datum seu ius decimandi stricte sic dictum concessum esse intelligitur *). Minoris momenti argumenta sunt, quibus nonnulli sub decimis infeudatis nouales semper intelligi putant. Aiunt in concessione decimarum comprehendi, quidquid decimarum nomine continetur: concessio enim genere decimarum, praesumi concessas esse nouales tanquam speciem decimarum, maxime cum locutio indefinita aequipolleat vniuersali, quae idem operatur, quam in aliis dispositionibus, testamentis et contractibus, idque eo magis in concessione feudali tanquam beneficio esse attendendum **).

Prouocant eam in rem ad sententiam IAVOLENI: *beneficium impedi-*

x) Celeber. STRUBEN in Nebenstunden T. V. §. X. HARPRECHT in c. d. §. 14. GONZALEZ ad c. 30. n. 3. b. REBVEF qu. 14. n. 8. PICHLER in iur. can. n. 27. p. 627.

y) Dissidentium argumenta exposuit SYRINGIVS in auct. prax. decim. C. VII. §. 13. et PICHLE-RVS l. c.

imperatoris, quod a diuina scilicet eius indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretandum esse ²⁾, ad quam etiam respicit pontifex in *c. 22. de priuilegiis* ³⁾. Verum enim vero, utrum ius decimandi tanquam genus, an vero tanquam species, concessum sit, in quaestione est in explicanda formula concessionis indefinitae. Ex *c. 25. X. de decimis* vero apparet INNOCENTIVM III. sub infeudatione decimarum nouales noluisse comprehendere, nec eam extendendam sed restringendam esse voluisse ⁴⁾. Ex quibus intelligitur in hoc casu plane applicari non posse regulam illam, concessio genere concessam quoque esse speciem, cum de eo agatur, utrum genus an vero species sub formula indefinita concessum sit ⁵⁾. Deinde, quod regulam illam attinet, beneficium plenissime esse explicanda, illa in ambiguis concessionum formulis vim suam amittit, in quibus de sententia concedentis quaeritur. De qua si constat, beneficia concedentis non tam extendenda, quam potius cum pleno effectu intelligenda, quem is, qui beneficium concessit, ei tribuere voluit ⁶⁾. Accedit denique, quod talis concessio iuri communi derogat, ex quo ecclesiae parochiali nouales debentur, adeoque ex mente INNOCENTII III. talis concessio ad nouales non extendenda sit, sed magis restringenda).

§. XVI.

DISCRIMEN INTER NOVALES OCCASIONE DECIMATIONIS ANTIQVAE VSVRPATAS, ET EX IUSTA CAUSA EXACTAS.

Occasione decimationis antiquae infeudatae, nouales *vsurpatori* dicuntur, si deest iusta causa, ex qua clientelaris concessio decimarum

2) L. 3. D. de constitut. princip.

a) Monet hoc summe venerandus auus meus in not. ad cit. cap.

b) IDEM in Iur. eccles. protest. §. LXXV.

c) SYRING in aut. prox. decim. §. 13.

Christ. Frid. Georg MEISTER in peinlichen Process. p. 473

d) Venerandus auus meus in not. ad c. 22. de priuil. et in not. ad cap. 6. X. de donat.

e) BARTHEL de decim. Obs. VII. p. 766. et PICHLER c. l. n. 27.

decimarum referri possit ad nouales. Huc redit mens c. 25. X. de decimis. Nec occasione decimationis antiquae, licet in feudum decimae sint concessae, sunt decimae noualium usurpandae, cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda. Est haec sententia INNOCENTII III. pontificis eiusdem, qui concessionem decimarum in c. 29. X. de decimis, non nisi ex iusta causa, ad nouales referri posse existimauerat, et hoc loco sub censuram vocat eam extensionem, quae sit tantum occasione decimationis antiquae in feudum datae. Agit vero de imperiali concessione, uti verba initialia citati capituli ostendunt f). Sub nomine decimationis antiquae, intelligit ius veteres seu antiquas decimas exigendi g). Hoc in feudum concessio, occasionem arripiendam non esse statuit, concessionem extendendi ad nouales. Non improbat ipsam infeudationem iuris decimandi, sed interpretem agit decimationis antiquae in feudum datae, quam non extendendam sed restringendam esse censet, ideoque eam ita generalem esse ponit, ut ex mente concessionis de noualibus non appareat. Strictioris vero interpretationis rationem ex iure communi repetit.

§. XVII.

VNDE AESTIMANDA SIT IVSTA CAUSA?

Progredior ad *iustas causas*, ex quibus feudum decimarum referri potest ad nouales, ex iisque ius decimandi haberi pro pleno. In aestimanda *iusta causa* non eo respiciendum esse existimo, utrum vassallus sit persona laica, vel ecclesiastica, et an iure canonico haberi pro decimarum capace possit, nec ne; cuiusmodi du-

D bium

f) Integram epistolam exhibet Stephanus BALVZIVS in Epistolis Innocentii III. lib. 2 ep. 242. p. 500. In hac Pontifex refert ea, quae locum fecerunt suae decisioni. *Quidam*, inquit, *insuper asserentes, se possessiones et omnia iura sua cum omni honore atque districtu per imperialem concessionem adeptos, de-*

decimas sub huiusmodi generalitate detinere praesumunt. Occasione praeterea veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliqui decimas noualium sibi non metuumt usurpare.

g) Venerandus avus meus in iur. eccles. protest. c. 1. §. LXX.

bium obmoueri omnibus posset, qui parochi non sunt. In feudo decimarum iustum intuitu ipsius iuris decimandi titulum ponimus, cumque ponere tanto magis possumus, quod nec ius canonicum improbauerit feuda decimarum *antiquitus* data, eaque vsu Germaniae satis sunt probata, siue laicis, siue aliis personis ecclesiasticis, quam parochis, sint concessa. Neque ad titulum feudi respexit INNOCENTIVS III, qui, cum de vi *decimationis in feudum concessae antiquae* tractat, de *titulo* feudi non disputat, sed de *interpretatione concessionis*, in qua extensiuae interpretationi locum esse negat, et restrictiuae locum facit. Iustam causam collocamus in his, quae argumentum praebent iuris decimandi, in sensu generali accepti, et voluntatis domini directi ad nouales concedendas pertinentis. Eiusmodi causa continetur in tacita noualium concessione, cum expressa noualium infeudatio subsistat. Quid vero interest vtrum dominus directus concessionem nominatim ad nouales dirigat, an vero vi et potestate verborum ad nouales directam esse colligas?

§. XVIII.

TALIS APPARET EX VI ET POTESTATE CONCESSIO-
NIS DECIMARVM IN TERRIS CVLTIS ET
INCVLTIS.

Si itaque decimae ex agris *cultis* et *incultis* vel *adhuc colendis* datae sunt in feudum, feudum decimarum comprehendit profecto nouales. Agri inculti enim vsu documentorum accipiuntur pro agris haecenus omnino incultis, quos, ad culturam redactos, nouales agros vocamus. Si vero decimae ex agris incultis percipiendae vi verborum sunt nouales, tum tali concessione nouales omnino comprehensae intelliguntur. Vim verborum explicant veteres decimarum concessiones. Vto primus Nuemburgensis Ecclesiae Episcopus Ao. 1146. coenobio Buzauienti *decimam in pago Plisna omnium noualium in presenti cultorum vel in postero colendorum delegat, atque in pago etiam Geraba vbi decimam C. Scobro-*

Scobronum et amplius in nouem villis Grammendorff videlicet, Nuendorff, Selnice, Crescuwice, Growithan, Rodhacice, Ropizane, Nidozne, Nigaune possident, omnium noualium decimam in terminis et adiacentis earundem villarum, cultorum vel colendorum fratrum indigentis profuturam concedit, decimam quoque cuiusdam noue ville quam Zuemuz quidam primus incoluit, forestum nihilominus quoddam, quod ad orientem via veteri ad Austrum et Aquilonem duobus riuulis, ad occidentem terminis ville Oszek limitatur, memorato coenobio contradidit, et si forte cultum fuerit decimam noualium ecclesie in Oszek permittit ^{b)}). Idem Vto Episcopus An. 1145. coenobio Boslauenfi assignat, omnem decimam, que de noualibus nuper cultis vel in posterum colendis in Plisna prouenire potest, insuper decimam de nouem villis, que antiquitus decimam persoluerunt ^{c)}). Vto II. Nuemburgensis Episcopus An. 1166. praedecessoris concessionem explicat, et confirmat Butzauenfi monasterio decimam omnium noualium, que in pago Plisna in perpetuum excoli poterunt ^{d)}).

§. XIX.

VEL EX CONCESSIONE DECIMARVM PER INTEGRVM DISTRICTVM

Eiusdem sententiae est formula infeudationis decimarum per integrum districtum constitutae *nichts ausgenommen, besucht und unbesucht, bebaut und unbebaut*. Quae cum nihil excipiat et ad omnis generis agros pertineat cultos et incultos, decimas non modo in specie sic dictas, sed et nouales in feudum datas esse, ideoque ius decimandi plenum datum esse designat ¹⁾). Seruant eius-

D 2

modi

b) SCHOETTGEN T. II. p. 421.

c) SCHOETTGEN T. II. p. 420.

d) SCHOETTGEN T. II. p. 427.

1) Patruus meus pie colendus in prin-

cip. iur. feud. §. 75. et in princip. iur. can. §. 692. Io. Casp. BARTHEL de decimis p. 766. DÜRR in c. d. §. 26. p. 127. HARPRECHT in c. d. §. 14. 15.

Dis-

modi formulas non modo vetustae inuestiturae literae, sed et no-
uiores ex vetustioribus, prout fert vsus curiarum feudaliū, soler-
ter repetitae. Eiusmodi formula occurrit in litteris inuestiturae de
An. 1673. Petri Philippi Episcopi Bambergensis, quibus decimas in
Gestinghausen et Weischau ciuitati Bambergensi in feudum con-
cessit masculinum. - - *Daß wir zu rechten Manlekn gelichen
haben den Zehenden zu Gestinghausen vnd auch den Zehenden
zu Weischau zu Dorff vnd Veld, toden vnd lebendigen nichts
augenommen ^{m)}*. Contulit Leopoldus Episcopus Bambergensis
An. 1299 decimam in Nakel quam quidam in manus eius resignauit
monasterio in Sonnenfeld. - - *Wir Lewpold von Gottes Gnaden
Bischoffe zu Babenberg bekennen öffentlich, vnd begehren Kund-
lich gefein allen ansehern ditzs Brifs, das vnser liber getrewer
Cunr. Smoluzer genant etwen Richter vnser Stiftes zu Kra-
nach den Zehend des Dorfes zu Nakel, den er von vnd vnsern
Stift zu Lehen innhet, vnd besaß in vnser Hand ledichlich vff-
gab, vnd darnach durch syne fleißige Bet, vnd durch das Hey-
le vnser Sele haben wir den Iunckfrawencloster zu Sunefeld des
Ordens von Citel Wirtzburger Bistums - - denselben Zehend
geeygnet, vnd mit gantzten Rechten in des Closters Eigenschafft
gewandelt, also daß dasselbe Kloster den oben geschriebnen Ze-
hend mit aller Zugehörung, besucht vnd vnbesucht in eegens
Recht, als ander syne Guth ewigen besitzen soll vnd mag ⁿ⁾*.
Profitetur Otto dux Holstiae an. 1492 se concessisse Nolken by der
Anre alse den eldestenn in einen fullstendigen rechten Man erue
Lehne, myt seuen Kotstedenn vnd negene Morgen Landes myt
den Taghedenn bynnen vnd buten dem Dorffe Homodern bele-
gen, vnd allen oren Tobehoringhen vnd Rechrigkeytem, so de-
gelegen sint in Holte in Felde in Water, wischen vndt weyde-
ne

Dissentiant PICHLER in iur. can. in
fin. n. 27. p. 623. et SYRING in iur. prax.
decim. §. 13. p. 229.

^{m)} SCHOETTGEN Tom. III p. 358.
et p. 359.

ⁿ⁾ SCHOETTGEN c. 1. p. 666.

ne wonen de alle benommen mach nichts davon vrbtbescheden o).
 Quamquam formulam *besucht* vnd *unbesucht* fundis adiectam nonnunquam eo sensu vsurpari monuerit illustris PVFENDORFIVS^{p)} quo ad res nullius, quae ad espota dicuntur, refertur: manifestum tamen est, eandem decimis et terris, ex quibus illae debentur, adiectam, cultas et incultas designare. Iuuabit id illustrare formulis alienationum, quibus ius decimarum in terris cultis et incultis competens, ideoque plenum ius a laicis translatum est in monasteria. Sic Ioh. de Hesberg in Neuenhaufs An. 1404 tertiam partem decimarum in Crock Monasterio Sonnefeldensi vendit pro 140 Fl. - - *daz wir verchamfft haben vnser Zehende den dryttheil gelegen zu Krackt, mit allen seinen Zugeborungen yn Dorffe vnd in Velde, besucht vnd unbesucht nichts vsgenommen q)*. Braunwartus Vsemer ciuis Bambergensis vendit An. 1365. decimas in Horb Monasterio Sonnefeldensi, - - *verkaufft ham meinen halbttheil, vnd alle die Recht die ich gehabt han an den Zehenden zu Horb gelegen, vnd an alle dem daz darzu gehoret im Dorffe vnd Velte, lebentig vnd tode, grozze vnd kleine besucht vnd unbesucht r)*. Hartmuth et Otto fratres de Fullbacher an. 1334. vendunt Monasterio in Sunnenfeld decimam in Grofsen-Garnstadt - - *vnd do selbe Zehendlein das hab wir beide zu kauffen geben mit allem das darzu gehort, Agker, Wisen, Wazzer, Holtz, Velt, Wunne vnd Weide, versucht vnd vnversucht, gereiniget vnd vngereiniget s)*. Plenissime sensum illius formulae exprimit charta Hermanni de Schenk, qua monasterio Sonnefeldensi An. 1363 vendit dimidiam decimam in Roth (quod erat nouale) - - *Verkaufft haben den halben Czebend zu dem Rod der vns angehort mit allem den nucz vnd Recht als wir gehabt haben, gereiniget, vnd vngereiniget, versucht, vnd vnversucht*

D 3

o) TREVERC. I p. 109.

p) in Tr. de Iurisd. germ. n. 389.

q) SCHOETTGEN c. I. p. 754.

r) SCHOETTGEN c. I. p. 731. et

p. 706.

s) SCHOETTGEN c. I. p. 693. 713.

versucht, gebawet vnd vngewawet, gereuth vnd ungerewth in Dorf vnd zu Veld^o).

§. XX.

EX CONCESSIONE DECIMARVM PRAESENTIVM ET
FVTVRARVM.

Addo similes litterarum inuestiturae formulas, ex quarum vi et potestate feudum decimarum ad nouales pertinere existimandum est. Si infeudum concessae sunt decimae *praesentes* et *futuræ*, plenum ius decimandi infeudatum esse intelligitur. Decimas non ratione exercitii, praesenti et futuro tempore habendi, dici praesentes et futuras, vix opus est, vt moneam. Ratione *iuris*, de quo conferendo agitur in infeudatione, *praesentes* dicuntur, *quas vi iuris actu competentis percipiendi ius est*: et *futuræ*, *quas exigendi ius futurum est, in casu si quae praedia ad culturam fuerint redacta*. Quis ergo per futuras *nouales* designari dubitauerit. Euidenti exemplo id illustrare iucundum est, quo Wolfkerus Patauenfis episcopus Gundachero de Stiria, quod ab eodem sibi in feudum oblatum erat castrum, a. 1198. in feudum contulit, in iisdemque praediis, vt in offerentem se vicissim liberalem praestaret, decimas omnes largitus est. - - *Addidimus*, inquit, *ipsi etiam tunc conferendo, omnes decimas ibidem nobis attinentes tam praesentes, quam futuras* ^{u)}. Pari ratione si decimae cum *omnibus pertinentiis et iuribus* in feudum collatae leguntur, ius decimandi plenum datum esse intelligitur. Talis concessio designatur in litteris Henrici de Ittere et Thilemanni de An. 1312. super decima in Harpprachhusen, vbi dicitur: *et ipsam decimam cum omnibus suis pertinentiis et vniuersis iuribus, quocumque nomine conferantur, predictis Domino Abbati et Conuentui de Ittegene ad instantiam predictorum Ludovici et Mechtildis uxoris sue ac heredum presentibus litteris appropriamus* ^{x)}.

§. XXI.

f) SCHOETTGEN c. l. p. 727.
manuscript T. IV. p. 212.

u) Io. Perr. de LVDEWIG in reliqu.

x) TREVER c. l. p. 21.

§. XXI.

EX INFEVDATIONE DECIMARVM AB EPISCOPO
FACTA.

Sed haec ad primam causam, ex qua feudum decimarum ad nouales referendum est, pertinere videbantur. Aliam non minus iustam et rationabilem causam iuris decimandi pleni concessi, contineri censemus in infeudatione *ab Episcopo* facta 2). Quod si enim indolem iuris collati ex iure conferentis aestimare par est, ut, quale sit ipsius ius, tale translatum esse praesumatur: certe in infeudatione decimarum ab Episcopo facta rationem iustam et rationabilem contineri par est, cum penes Episcopum, maxime in Germania olim fuerit de decimis omnibus, et de noualibus per dioecesim dispositio, vi iuris decimandi pleni competens. Sufficit vero in feudo decimarum iuxta *c. 29. X. de decimis* adesse iustam causam, ex qua ad nouales referatur; qualis in potestate conferentis tanto magis contineri censetur, cum nec de voluntate conferentis dubium emergat, qui in ipsa iuris decimandi infeudatione nihil referuauit, et domini directi praeterea intersit plenam fieri beneficii collati interpretationem, nec iura feudi imminuta esse, in casu si apertum ad ipsum reuertatur. Aduersus haec obiicii non potest *c. 25. X. de decimis*. Huius capituli dispositio enim directa est contra laicos, occasione imperialis infeudationis decimarum, nouales vsurpantes, ipsa INNOCENTII III. epistola teste, atque igitur plane non respicit vassallos ab Episcopis cum decimis inuestitos. De vassallis a seculari potestate inuestitis tantum loquitur INNOCENTIVS III, et ab his, occasione decimarum in feudum acceptarum, nouales haud vsurpandas esse sancit. Vt haec antiquiori exemplo illustrem, in conuentione Henrici Burewini I. eiusque filiorum Henrici et Nicolai cum Episcopo Razeburgensi, de bonis ecclesiae, itemque de decimis iure feudali concessis, An.

1222.

2) DÜRR *l. c. p. 109.*

1222. haec acta leguntur. - - *Recepimus insuper in beneficio pro villa Mendrome, quicquid decimarum habuit Episcopus in villis Bekennytz, Warbmunde, Wuzendorf, Reymansdorp* ²⁾. Quo quidem exemplo nullum sane viuidius inueniri poterit, nec dubitandum, quin plenum ius episcopo Rabezburgenfi in iisdem terris competens, in Henricum Borwinum eiusque filios vi infeudationis emanauerit.

§. XXII.

SPECIATIM EX INFEVDATIONE DECIMATIONIS.

Quae cum ita sint, tanto euidentius apparet, ius decimandi plenum erui posse ex infeudatione *decimationis* ab Episcopo facta. Decimatio enim in sensu speciali aeuo antiquo denotat ius omnes decimas in integro tractu tam de cultis terris, quam de excolendis percipiendi, adeoque comprehendit decimas nouales. Hoc sensu distingui solet a decimis in specie sic dictis seu veteribus (§. VIII). Significatum specialem vero seruatum esse, indicium vim explicat diploma Henrici Archiepiscopi Mog. de An. 1143. quo vocantur *decimationes nostrae salicae terrae* ²⁾ *sive in agris,*

2) de WESTPHAL T. II. p. 2060.

a) Celeberrimus ab HONTHEIM in *Hist. dipl. Trevir.* T. I. p. 231. notat, quod *salicae* seu *dominicales decimae* dicantur illae, quae ex elocatis agris aut clientibus in beneficium datis, praedii domino pensabantur. Nomen accepisse videntur a terris *Salicis*, ita olim appellatis a *Francis Salicis*, a quibus possidebantur sub immunitate a tributis. Non minima terrarum *Salicarum* pars Imperatoribus et Principibus obuinit, indeque facta sunt bona *regalia* et *publica*: quibus in beneficium datis, reueruatae domino sunt decimae. Hinc et

HONTHEIMVS l. c. p. 288. *salicam decimationem* vocat *decimam* illam frugum partem, quae a Vasallo penditur domino ex praediis *salicis*, quae curtilia praedia, vulgo *Hoffgutber*, fuerunt in beneficium data. Vocantur vulgo *Salicae decimationes*, cum essent *regales* et nulli unquam termino episcopali vel ecclesiae subiactes, vti easdem describit Otto I. in diplomate Monasterio S. Maximini dato a 956. apud dom. de GVDENVM in *Cod. dipl. Tom. II* p. 2. *seq.* Has reges Francorum saepius ecclesiae integre contulerunt, vt patet ex diplomate Arnulphi de An. 897. in Schammati *Hist. Wormat.*

agris, siue in syluis extirpatis, seu extirpandis, cultis, vel excolendis, antiquis et noualibus, omnigenorum quoque pullorum et pecorum, nihil excipientes in omni Episcopatu nostro, tam in orientali Germania, quam in Saxonia, et in pagis Moguntiae adiacentibus videlicet Wetreibe, Monegowe, Rinegowe, Nachgowe^{b)}. Et in diplomate Adelberti Archiepiscopi Mogunt. de An. 1128 dicitur: *Addidit etiam eidem ecclesie in Oster-na viginti mansos, annuum censum soluentes, cum Salica terra, siluis, pratis, pascuis, viis et iniuis, aquarumque decursibus et omni iure, ac insuper duas ecclesias, vnā in eadem villa Oster-na, alteram in Ouenbach, cum omni iustitia et vtilitate dedit: et quoniam omnis decimatio de omni nouali, que in saltibus extirpatis ad ipsum pertinebat, tres ecclesias in eodem saltu extrui iussit, quarum hec sunt nomina, Bollenbach, Hundsbach, Merckenbach, tribuens S. Dysibodo cum omni decimatione agri tunc culti et postmodum colendi. Deinde in terminatione ville Monzecho dicte ecclesiam construxit et dedicauit, nomen ei Gebinkirche imponens, et omnem decimationem agri tunc culti, et postmodum colendi ad eandem ecclesiam offerens cuncta, sancto Dysibodo largitus est^{c)}. Egregium habes quoque exemplum in litteris Henrici comitis de An. 975, quibus Monast. S. Maximini restituit ecclesiam in villa Okisheim quam ab eodem in feudum habuit, constitutam cum omni decimatione - cum omni integritate, et omnibus appenditiis suis Capellis videlicet,*

E

Wormat. Cod. dipl. p. 10. n. XI. „Decimationem totius salicæ terræ, in Locis Alceia, et Schaffbuson, et Vluensheim et Rogkenbuson pertinentibus, de Gunzenfirdi usque in mediam Liutram, decimam denarium, et decimum porcum et decimum pullum, et decimum maltrarium de Sylua, et siquando extirpata fuerit, decimum manipulum, et in

pratis decimam Karvatam fœni, et ceterarum rerum, que merito decimari possunt decimam potestatiua manu donauit.

b) Georg. Christ. IOANNIS Tom. II. *Scrip. rer. Mogunt.* p. 586.

c) Georg. Christ. IOANNIS in *Spicileg.* p. 103.

licet, Barwitze, Noyn, Arenderf ^{d)}). Quodsi quis ergo cum omni decimatione infeudatus sit, fundatam intentionum quoque habet decimas nouales exigendi.

§. XXIII.

EX INFEVDATIONE IURIS PATRONATVS CVM DECIMIS.

Si ius patronatus vna cum decimis eidem annexis ab Episcopo datum est in feudum, quod solet fieri formula *der Kirchen-satz mit den Lebenden darzu gehörig, nichtzig ausgenommen* ^{e)} ius decimandi plenum infeudatum esse praesumitur. In eiusmodi infeudatione, ius decimandi per districtum parochialem annexum esse ponimus iuri patronatus, ac proinde commoda, quae alioquin iure communi fuerint parochiae, huic esse annexa: id quod frequenter contigit, tum lege fundationis in compensationem beneficii per fundationem ecclesiae praestiti, congrua et determinata portione parocho assignata, tum vel ideo contigit, quod ius patronatus infeudatum, sua natura onerosum, nihil praestaret, ex quo vasallus seruitia feudalia Episcopo praestanda teneretur. Si ergo facta vnione iuris decimandi, cum iure patronatus iura parochiae in decimas vasallo ab Episcopo data sunt in feudum: ex indole iuris infeudati intelligitur plenum ius decimandi, quale alioquin competit parochiae per assignatum fundum, annexum esse iuri patronatus, idque ideo iusta ratione pertinere ad nouales. Hanc vnionem decimarum, ceu bonorum parochiae temporalium, vnioni parochiae cum monasteriis haud abfimilem esse censet FRANC. ANT. DÜRR, vt, sicut monasteriis, vel ecclesiis col-
legia-

^{d)} Nic. ab HONTHEIM in *Hist. Trev. dipl. T. I. n. 194. p. 317.* *hörig* in charta de a. 1375. apud Io. Henr. FALCKENSTEIN in *antiquis Nordgau. p. 156.*

^{e)} Talis est formula infeudationis *des Kirchen-satzes mit alle dem dazu ge-*

legiatis, referuata tantum congrua portione, vicario, vel parochio, Episcopi concedebant omnia emolumenta decimationis ecclesiae parochialis, quoad decimas vniuersales et nouales; pariter etiam laici vasalli, praesita Parocho sustentatione, percipiebant omnia emolumenta decimarum tractus, ad ecclesiam parochialem spectantis, tam ordinariorum, quam noualium f).

§. XXIV.

EX IPSA DENIQVE OBSERVANTIA.

Si feudum decimarum per assignatum districtum datum, vi *diuturnae obseruantiae* in singulis casibus, quibus inculti agri redacti sunt ad culturam, ad nouales decimas relatum est, in ipsa obseruantia continetur iusta et rationabilis causa, in similibus casibus, quibus agri efficiuntur nouales, decimas noualium exigendi. Sufficit enim, obseruantiam iure canonico haberi idoneum fundamentum interpretationis eorum, quae indefinite concessa sunt. Quae si suis instructa est requisitis, et per XL. annos viguit, in eadem iusta continetur causa, ex qua feudum decimarum per fundum, in quo nouales agri oriuntur, concessum, habeatur pro iure decimandi pleno g). Nec est quod obuertas ius decimandi in agro nouali nunquam esse exercitum, huiusque intuitu obseruantiam allegari non posse, vasallumque insuper censerī noualium incapacem. Quod enim ad prius attinet, in iure decimandi per praedictum indefinite concessio, de eo tantum agitur, vtrum intuitu agrorum cultorum duntaxat, an vero aequae intuitu incultorum concessum intelligatur: agros vero, in quibus competit designari opus non est, cum afficiat singulos agros per assignatum districtum fitos. Quod si ergo vasallus in possessione quieta et diuturna est, decimas ex cultis, aequae ac noualibus agris percipiendi: haec ob-

E 2

seruan-

f) F. A. DÜRR l. c. §. 26.
Sect. VI. §. 1. n. 4.

g) Io. Casp. BARTHEL de decimis

servantia magistra est interpretationis iuris decimandi generatim concessi, ac proinde ad agros referri potest iam nunc ad culturam redactos. Quod vero alterum momentum concernit, vassallus laicus, cui titulo feudi ius decimandi per districtum collatum est, novallium per eundem districtum incapax haberi non potest, cum vi infeudationis, quae ex iusta causa ad novales referri potest earundem perinde, ac decimarum capax, intelligatur. Sane in quaestione, vtrum iurisdictio indefinite in feudum concessa, iurisditionem superiorem complectatur, non de eo quaeritur, vtrum priuatus iurisditionis capax sit, sed vtrum haec concessio ex voluntate, et ex potestate largitoris ad superiorem aequae ad inferiorem sit referenda.

TANTVM.

APPENDIX
DOCUMENTORVM
INEDITORVM.

ERICVS Dux Brunsv. et Lunenburg. vendit Monasterio Burf-
feldensi decimas noualium Hemelenium pro 115. Fl. aureis
a. 1520.

Von Gottes Gnaden Wy Erich, Hertoge zu Brunswigk und Lune-
borck etc. bekennen und doin kund vor vnser vnd alle vnser Eruen und
Nakomen, dat wy vor hundert und veffteyn gude vutwichtige Rynsche
Gulden, so vnser de werdigen und leuen Andechtigen ghetrewen, Henrich
Abt, gantz Conuent vnde vorsamelinge vnser Cloesters to Burfifelde an
eynem hope bar ouergetalt, wy ock de vordere in vnsern mutb und fromen
gekart und gewant hebben, to eynem rechten erflickken Wedderkope ver-
kofft hebben vnd verkopen gegenwerdigen to eynem rechten Wedderkope
mit Krafft dusses Breues vnser ROTTEGEDEN vor vnsem Dorpe und in der
Veldmarke tho Homelen myt syner Schlachtmut und Tobehorunge, nichts
vth bescheiden, also, dat nu henne forder gedachte Abbet, sine Nakomen
vnd Conuent gemeltes vnser Cloesters Burfifelde sodan ROTTEGEDEN to-
samt deme rechten tegeden vor gedachten Dorpe, de ohne berede tofleit
vnd behorich ist, ane ienige vnser, edder vnser Vogede edder Ambitude
insperunge, na erem besten nut gebrucken scholen vnd mogen, deß wy sy
ock hyr mede inde hebbende bruckende wehre setten. We edder vnser Eruen
schullen vnd willen syock, wo dat noyt, by deme ROTTEGEDEN tho samt
deme rechten Tegeden handhaben schutten vnd vordedingen. Ock der
ROTTEGEDEN ore Here vnd warende wessen, so vaken dat tho donde vnd an
vnser gesunnet werdt; Alles truwelick, ahne Argelist vnd Geuerde. Wy
hebben auerst vnser vnd vnser Eruen die Macht beholden, dat wy sodanen
ROTTEGEDEN alle Ierlichß, wann vnser dat bequeme ist, myt hundert veff-
teyn guden vutwicheich Rynschen Gulden wedderumb tho vnser kopen mo-
gen

gen, doch also wan wy das besinnet, dat wy vnser glouern (Glaubigern) des in twelfhilgen Nachten tho Wynachten eyne rechte Lossekunde dbon, vnd also denne up negezt folgende Paschen darina, in vnser Stadt Munden hundert vnd vyffteyn gude vutwichtige Rynsche Gulden an einem hope wedder leggen vnd beralen schulten vnd willen, vnd wan dat also gescheyn is, vnd nicht ehr, schall dasse kope krafftis, dot, vnd von neyn werden syn, sunderen schal uns dy ROTTEGEDE wedder vmmegenslich verlaten syn, vnd volgen, doch vorbenomeden Kloistere ahn dem rechten Tege- den ahne affbrock edder Schaden alles irwelich, sunder jenigerley be- helff argelift vnd Gauerde. Vnd des to warer orkunde vnde stediger, ves- ter holdinge hebben wy dussen Brieff myt vnsem angehangen Secrete vnd vnder schreuen Handteken beuestent.

Vnd gegeben na Godes Gebort, Dufent viffhundert vnd twintich Iar, am abende der hillgen Drekonigen.

II.

ARNOLDVS DE HAVERSVORDE vendit Conuentui Mo-
nasterii Amelungesbornensis duos mansos in Ellerfen et decimam
de noualibus in Hauersuorde a. 1306.

Nos Arnoldus de Hauerfuorde miles et Arnoldus de Hauerfuorde famu-
lus. Vniuersis intuentibus notum facimus per presentes, quod bona
voluntate et consensu omnium heredum et coheredum nostrorum, videlicet,
palmonie, uxoris mee, militis antedicti, et Iohannis et Arnoldi et Flo-
rencii, filiorum meorum, vendicimus domino Abbati et Conuentui mona-
sterii Amelungesborn duos mansos nostros, sitos in campo grangie Eller-
fen, cum omni iure, ad dictos mansos pertinentie. Insuper DECIMAM DE
NOVALIBVS iam factis et et adhuc fiendis in campo et in palude ville Ha-
versfuorde, quam nobis vendicauimus, receptis ab eisdem viris religiosiss
sexaginta marcis puri argenti, pleno iure libere et quiete perpetuis tem-
poribus possidendos. Insuper presentibus renunciamus omni iuri seu iuris
defensionis, quod nobis seu heredibus aut coheredibus nostris suffragari
posset in iure canonico aut civili. Insuper fide data promissimus et pro-
mittimus in hiis scriptis veram warandiam prestare omnium dictorum
bonorum, et a quorumlibet in petitione eruere, et hoc omnino esseere
ut heredes sive coheredes nostri, adhuc minores annis, cum ad annos
maturus pervenerint, consensum publicum adhibeant vendicioni predictae,
ubi

ubi et quando a predictis emptoribus fuerimus requisiti. Ne igitur quiscumque defectus in nobis sive in vita sive in morte prefatis emptoribus occurrat in predictis omnibus aut singulis, fideiussores infra scriptos nobis adhibuimus, qui sepeditis emptoribus fidei data singuli in solidum promiserunt, et in presentibus promittunt omnem defectum supplere si quis contingit ex parte nostra, quod absit in omnibus aut singulis supradictis. Fideiussores autem hii sunt *Wasmodus de indagine miles. Conradus de Oldenborch. Conradus et Heynemannus, fratres, dicti de Eversten, famuli.* Et autem hec uniuersa et singula rata et firma in perpetuum permaneant presentem paginam inde conscriptam Sigillo meo, videlicet *Arnoldi militis supradicti*, quo ego *Arnoldus iunior* primo dictus contentus sum, dignum duximus in testimonium perpetuum communituri.

Testes eciam huius sunt rei:

Dethardus de Slon miles.

Strigerus et Henricus de Oldenborch.

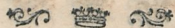
Ioh. Hermannus fratres dicti de Eversten famuli.

Et nos fideiussores ante dicti et testes iam nominati uniuersa et singula supradicta esse vera sigillis nostris publice protestamur. Datum et Actum anno domini *M. CCC. VI.* in *Crasino Barnabe Apostoli.*

III.

BERNHARDYS Hildesemensis Episcopus investit **Domini** Bruningum Nouali iuxta Montem S. Mauricii
A. 1151.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. *Bernhardus Dei gratia Hildesemensis Episcopus.* Oportet ut rectores Ecclesiarum, tanquam diuina procurantes, ea, que deuotio fidelium pro redemptione animarum suarum, Deo et sibi famulantibus delegauerit, in defensionem Ecclesie suscipiant, et ex eo gladio spiritus peruasores eorum, et distractores, tanquam Dei contemptores, Canonica seueritate seruire non differant. Quod ego *B. humilis minister sancte Hildeneshemensis Ecclesie*, pio affectu considerans, presentis scripti monumento notum facio omnibus sancte Catholice Ecclesie fidelibus, tam presentibus, quam futuris, quomodo pro remedio anime mee, cum Consilio Domini Beneconis, Decani

ni nostri, et Canonorum nostrorum, et Abbatis sancti Michaelis Theoderici, item Prepositi Borchardi de Monte sancti Mauricii et omnium comprovincialium nostrorum consensu Nouale iuxta montem sancte Mauricii, quod in communi utilitate possidebamus, ad reparationem publice vie, que de monte tendit ad ciuitatem, delegauerim, et pari consensu et Consilio dnum Bruningum regulariter ex permissione Abbatis sui Reynhusensis apud sanctum Michaelem locatum, ipso loculo, cum omnibus sibi adiacentibus, cultis et colendis, et decimis inuestiuerim. Et ut idem loculus maioris incrementi et deuotionis existeret, Capellam ibi construere concessi, et pontificali auctoritate, predicandi, baptizandi, Confessiones recipiendi, prefato Religioso viro B. licentiam indulsi. Ne quis ergo predicto loculo et Domino B. aliquam iniuriam seu infestationem seu violentiam in hac nostra donatione, nunc et deinceps, vllatenus inferre presumat, auctoritate banni nostri interdiximus, et violatorem huius rei, et peruasores in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, auctoritate Apostolorum Petri et Pauli et Domini Gregorii Pape a comunione sancte Ecclesie et sanctorum Christi, nisi cum satisfactione resipuerint, cum diabolo et angelis alienando sequestramus.

Huius actionis testes sunt:

Conradus maior prepositus, frater Conradi Regis.

Canonici nostri: Sifridus, Ericus, Lampertus, Eilhardus, Gerlagus, Bernardus, Otto, Ricpertus.

Laici liberi:

Rembertus et frater suus Thidericus de Rickinge.

Ministeriales: Ludolfus Aduocatus Luipoldus Hugo. Ernest de Ochtersfern, Ecbertus de Tössen. Iser, Ecbertus de Ludingessen, Richardus, Hildebrandus de Drispenninstede. Sifridus, Conradus de Oldendorp.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis M^o. C^o. LP.

Conseruantibus hec venia et pax adeo amministretur; violatoribus autem et peruasoribus, barathrum eterne perdicionis aperiat. Amen feliciter!

IV. ALBER-

IV.

ALBERTVS dux Brunsv. dimittit Ecclesiae Bursfeldensi decimas noualium, in Seeden, Hemelen et in Euernhosin, pro anniuersario sibi condendo An. 1299.

In nomine domini Amen. Dei gracia Albertus de Brunsvich. Omnibus in perpetuum. Prudentium more, nolentium falli vel fallere, factum nostrum decreuimus literis exarandum, ut posteris inculcet memoriam, elidat ignorantiam, roboret veritatem. Nouerint igitur presentes et futuri, quod, de bona voluntate nostra, et proborum virorum consilio, in remedium anime nostre ac parentum nostrorum, Bursfeldensi Ecclesie decimas noualium, scilicet in Seeden, in Hemelen et in Euernhosin, cum ipsarum prouentibus uniuersis, relinquimus possidendas perpetuo libere et quiete. Prefatam vero Ecclesiam Bursfeldensem sub protectionis nostre vexillo recipimus, ac ipsam ea libertate ac gratia gaudere volumus, qua tempore patris nostri bone memorie vsa fuerat et gaudebat, et hoc omnibus nostris subditis precipimus sub obtentu nostre gratie firmiter obseruandum. In huius donationis seu gratie recompensam prefata ecclesia, ut solet fieri in exequiis suorum fundatorum, post decessus nostros memoriam nostri perpetuo celebrabunt.

Huius autem donationis testes sunt:

Johannes de Grona.

Bruno de Woldreshusen.

Henricus dictus Iudeus, milites nostri, et quam plures alii fide digni.

In huius rei euidentiam hec conscribi iussimus, et sigilli nostri munimine roborari.

Acta et data sunt hec in Gotinghen per manum nostri Prothonotarii, Bertoldi de Hollingen. Anno Domini Millesimo ducentesimo nonagesimo nono in die Ipoliti martiris.

V.

SIFRIDVS S. Moguntinae sedis Archiepiscopus confirmat Ecclesiae Northemenli decimas noualium nemoris dicti Owe largitione Marcolphi ipsi collatas An. 1217.

Sifridus dei gracia sancte Moguntine sedis Archiepiscopus uniuersis Christi fidelibus hec scripta visuris Salutem in auctore salutis.

F

Cum
per

per exempla virtutis gradiri nos deceat, et antecessorum nostrorum vestigiis inherere; honestum censemus et pium, ut, quae ipsi Ecclesiarum vilitatibus prouiderunt, Nos etiam debeamus non roborare solummodo, sed et augere ad instantiam D. Hermannii, Northheimensis Abbacis supplicem et deuotam, decimas noualium nemoris, dicti Owe et aliorum nemorum Ecclesie spectantium, sicut eas ex largitione venerabilis antecessoris nostri Marcolfi quondam Maguntinensis Archiepiscopi et aliorum pontificum iuste possident et quiete vel imposterum adipisci potuerunt, possidendas eidem monasterio confirmamus, sub interminatione Anathematis inhibentes, ne quis huic confirmationi nostre presumat ausu temerario contraire. Quod si quis attentauerit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius beati Martini, et ex communicationis nostre summam sententiam se nouerit incursum.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis M. ducentesimo decimo septimo.

Datum Effort XVII. Kalendarum Septembris pontificatus nostri Anno sexto decimo.

VI.

Litterae HERMANNI et HENRICI nec non THIDERICI de decimis noualium inter Ouecrum et Ghelenbeke post C. annos ad Ecclesiam Hildesemensem restituendis An. 1312.

Nos Hermannus et Henricus nec non Thidericus, ciues Goslarenses, dicti de Doranthen, recognoscimus publice protestando, quod decime noualium, inter Ouecrum et riuum deme Ghelenbeke sitorum, nobis nostrisque heredibus ac posteris per venerabilem in Christo patrem, dominum nostrum Henricum, Hildesemensem ecclesie Episcopum, de sui consensu capituli, assignate, centum annorum termino euoluto, ad successores suos suamque Hildesemensem ecclesiam antedictam sine alicuius difficultatis obiectione libere reuertentur, ita quod nostri heredes et posteri nichil ex tunc in eis iuris aliquatenus obtinebunt. Et in huius testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum anno domini M. CCC. duodecimo tercio Kalend. Iulii.

200 200 200

PRAE-

PRAESTANTISSIMO
DOMINO DOCTORANDO

SALVTEM PRECATVR

PRAESES.

Licet mecum habitem, et sciam, me non nisi primas lineas duxisse ad corpus TVAE iuris scientiae: non sine insigni animi voluptate tamen, doctum TVVM, quod publico eruditorum examini submittis, specimen inaugurale legi et relegi. Exhibes nouales ingenii TVI fertilis, ad cuius culturam quum et meam aliqualem symbolam contulerim, non possum non quin lactus adspiciam, lactam messem, ex sparso semine efflorescentem. Quum vero frugiferum TVVM ingenium, praecua maxime laudabili diligentia qua illud a TE excultum, produxerit has nouales egregias, ne minimam quidem earum partem mihi vindicare possum. Licet enim, ut TV egregie demonstrasti, decimae quandoque pertineant ad nouales, sicque is cui competit ius decimandi tale, quod pertinet ad nouales, falcem immittere possit in alienam messem: ad me, omni iure decimandi destituto, tamen vi huius tituli nihil pertinet. Multo minus iure communionis partem earum mihi vindicare possum, quum solum TVVM ingenium, me nullo modo concurrente, produxerit nouales, per quas, tanquam dignissimus MAGNI BOEHMERI nepos, orbi erudito innotescis.

Sic

Sic TVO, CANDIDATE ORNATISSIME, comprobas exemplo, MAIORVM et AGNATORVM exempla maximam in formandis studiis habere vim, eosque qui ex tali gente sunt impellere, vt propriis meritis adaugere studeant. Cui enim nota non sunt BOEHMERIANAE GENTIS merita in rempublicam et praesertim iurisprudentiam nostram! Implem spem ILLVSTRIS et EXPERIENTISSIMI Dn. PARENTIS de TE conceptam, CVI haec insignis contingit felicitas, binos FILIOS spem de iis conceptam non modo exple-re, sed etiam superare longissime. Vah quanta felicitas! Quis mecum non gratulatur VIRO, et in eo de republica bene merito, quod ei debeat par FILIORVM, qui MAIORVM insistant vestigiis, quibusque nunquam deerunt virtutum et studiorum praemia? TV vero, DOCTISSIME DN. CANDIDATE, quam hactenus in studiis litterariis ostendisti alacritatem, explica quoque in rebus agendis, meque amare perge. Scribebam Halae d. III. Sept.

MDCCLXX.

Halle, Dän., 1770

VD
18

ULB Halle

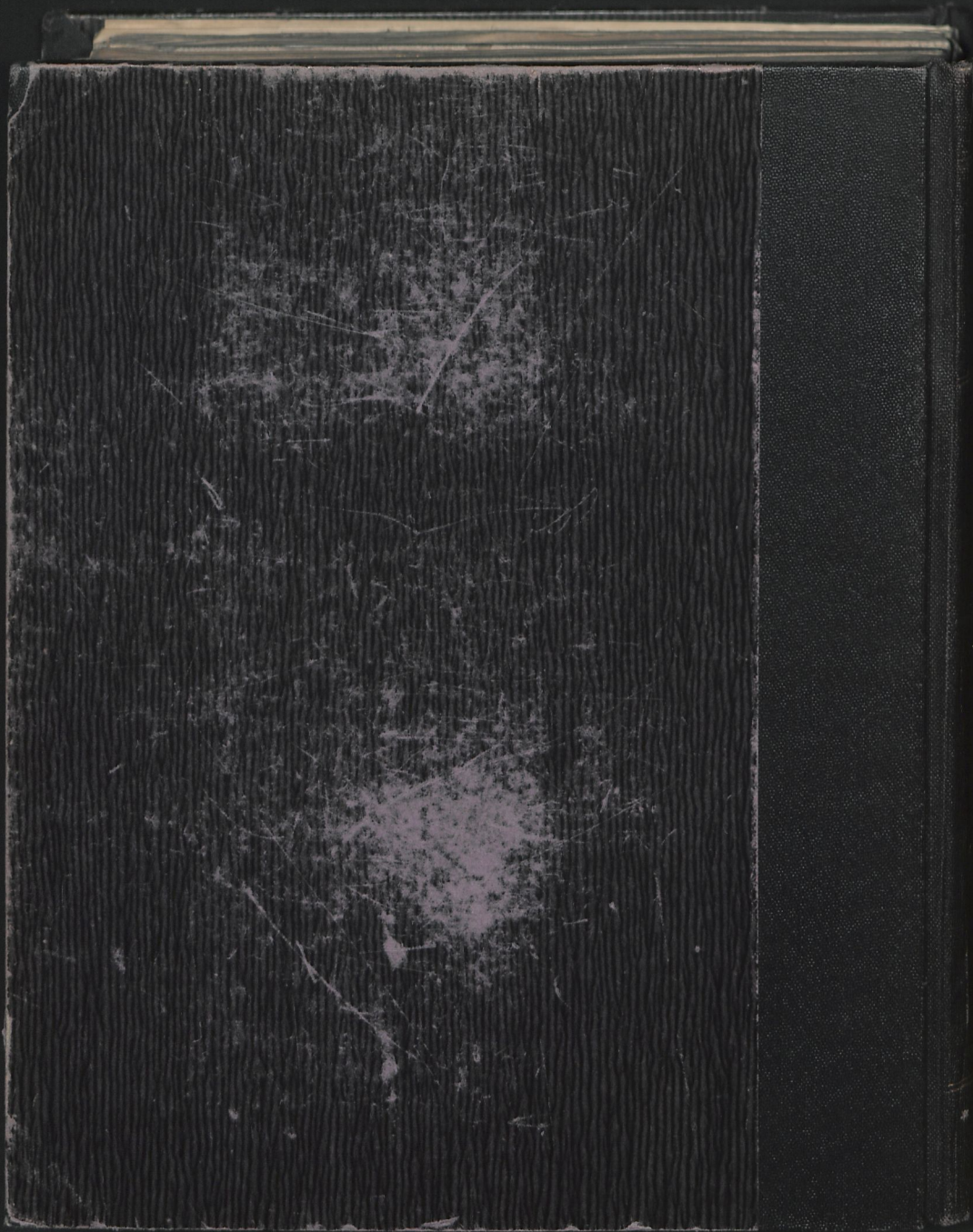
3

002 169 55X

sb

11.

F. 4. num. 35. 9
1770/6a

DISSERTATIO INAUGVRALIS
DE
FEVDO DECIMARVM
QVOAD
PERTINEAT AD NOVALES.

P. 327

QVAM
PRAESIDE
DANIELE NETTELBLADT
POTENTISSIMI BORVSSORVM REGIS CONSILIARIO INTIMO
ET IVRIVM IN FRIDERICIANA PROF. PVBLICO
ORDINARIO

PRO SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
ET
PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS
IMPETRANDIS

D. X. SEPTEMBRIS MDCCLXX.
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
ADOLPHVS LVDOVICVS BOEHMER
HALENSIS.

HALAE AD SALAM
LITTERIS GEBAVERIANIS.

